

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Bakalářská práce

GODEFROY Z BOUILLONU – románová postava a skutečný rytíř

Autor práce: Jiří Kudroň

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Řeháková, Ph.D.

Studijní program: Teologie (KS)

2024

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne: 27. března 2024

Jiří Kudroň

.....

Rád bych poděkoval vedoucí práce Mgr. Veronice Řehákové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení během zpracování této práce. Dále pak prof. ThLic. PaedDr. Martinu Weisovi, Th.D. za pomoc s výběrem literatury a doc. ThDr. Rudolfu Svobodovi, ThD. za cenné znalosti, předané během studia.

Obsah

Úvod	5
1. Zofia Kossaková a román <i>Křižáci</i>	7
1.1. Zofia Kossaková	7
1.2. První díl románu <i>Křižáci – Deus vult</i>	8
1.3. Druhý díl románu <i>Křižáci – Fides graeca</i>	9
1.4. Třetí díl románu <i>Křižáci – Věž tři sester</i>	10
1.5. Čtvrtý díl románu <i>Křižáci – Osvobozený Jeruzalém</i>	11
2. Godefroy z Bouillonu v románu <i>Křižáci</i>	13
3. Godefroy z Bouillonu ve světle historických skutečností	17
3.1. Předkové Godefroye z Bouillonu	17
3.2. Život Godefroye z Bouillonu před 1. křížovou výpravou	23
3.3. Godefroy z Bouillonu na křížové výpravě – cesta do Konstantinopole	28
3.4. Z Konstantinopole do Antiochie	30
3.5. Z Antiochie do Jeruzaléma	33
4. Godefroy v Jeruzalémě ve světle historických skutečností 1099–1100	36
4.1. Advocatus Sancti Sepulchri	36
4.2. Další skutky vévody Godefroye	37
Závěr	40
Prameny	42
Literatura	42
Internetové zdroje	43
Abstract	43

Úvod

Osobnost Godefroye z Bouillonu mě zaujala již v rámci univerzitního studia světových církevních dějin, konkrétně v okruhu věnujícím se problematice křížových výprav. Toto první setkání ve mně navodilo dojem, že jeho úmysl připojit se ke křížáckému tažení byl skutečně ryzí a zbožný, proto jsem se chtěl na tuto osobnost více zaměřit. Z vlastní zkušenosti jsem zaznamenal, že pokud se v odborném i veřejném prostředí vyskytne otázka, týkající se křížových výprav, probouzejí se v debatě dva proti sobě jdoucí názorové proudy. Na jedné straně jsou křížové výpravy vnímány jako nespravedlivá kolonizace Blízkého východu z pozice tehdejších evropských mocností, a na straně druhé jsou kruciáty viděny jako heroické počínání udatných bojovníků bránících Evropu před islámskou expanzí. Jedná se tedy o téma velmi kontroverzní. Domnívám se, že tyto kontroverze způsobují mylné představy o důvodech, průběhu a cílech prvního tažení křížáků do Levanty. Za těmito omyly při pohledu na tuto problematiku stojí, dle mého soudu, jak romanticky idealizované vidění výprav, tak jejich přehnaná kritika, kteréžto vyvstaly s odstupem času po skončení etapy kruciát. Skutečnost však nikdy není černobílá.

Rozhodl jsem se podívat na osobu Godefroye z Bouillonu a 1. křížovou výpravu, jíž se zúčastnil, ze dvou úhlů pohledu, romantizovaného a historického a následně je porovnat. Na radu profesora Martina Weise jsem jako exemplární ukázkou prvního úhlu pohledu zvolil historický román Zofie Kossakové *Křížáci*. Metodou zde bude analýza uvedeného uměleckého díla. Pro vystavění co nejvěrohodnějšího obrazu rytíře Godefroye využívám kompilativní metody sběru informací z odborné literatury, týkající se 1. křížové výpravy a dvou anglicky psaných životopisů tohoto rytíře, částečně také čerpám z překladů dobových kronik, dostupných jak v anglickém, tak v českém jazyce. Z tohoto postupu vyvozují dílčí cíle bakalářské práce: Jak popisuje Zofia Kossaková průběh 1. křížové výpravy v románu *Křížáci*? Jaký je obraz Godefroye z Bouillonu v románu? Jaký byl reálný obraz Godefroye z Bouillonu na základě historických skutečností? Na jejich základě pak mohu směřovat k hlavnímu cíli své práce, a to srovnání obou výše uvedených pohledů.

Obsahově je tato práce stylizována v podstatě jako synopse a srovnání dvou verzí jednoho příběhu, tedy 1. kruciáty a života vévody Godefroye. První kapitulu této práce uvádím medailonkem Zofie Kossakové a následně se věnuji každému z dílů tetralogie *Křížáci*. Ve druhé kapitole se zaměřuji na charakter a roli Godefroye z Bouillonu v románu. Třetí kapitola je věnována Godefroyovi ve světle historických skutečností, jeho předkům, životu před tažením a jeho průběhu. Čtvrtá kapitola se zabývá Godefroyovým životem po skončení výpravy.

V závěru této práce se pokouším o zhodnocení života vévody a srovnání s románovým popisem jeho života, který se vykytuje v románu *Křižáci*.

1. Zofia Kossaková a román *Křižáci*

První kapitola mé práce směřuje pozornost obecně k románu *Křižáci*, zabývá se dějem každého ze čtyř dílů románu a také životem autorky Zofie Kossakové. Kapitola je rozdělena do pěti podkapitol, přičemž se první věnuje autorce a následující se zaměřují na obsah jednotlivých dílů románu. Dříve, než přistoupíme ke stručné charakteristice děje každého z dílů románu *Křižáci*, je zapotřebí si uvědomit, s jakým literárním žánrem v tomto případě pracujeme. Jedná se o historický román, nikoliv o popis historických skutečností. V příběhu se vyskytuje řada zcela ahistorických popisů událostí, nejmarkantnější budou zmíněny v této práci.

1. 1. Zofia Kossaková

Polská autorka Zofia Kossaková se narodila 10. srpna 1889 v malé vesnici Košmini, která se nachází na území dnešního Lublinského vojvodství v Polsku. Ovšem v čase, kdy se Zofia narodila, ležela její rodná ves na území Polského království, které bylo fakticky loutkovým státem Ruského impéria, oficiálně bylo Polské království tzv. Kongresové Polsko v reálné unii s Ruskem od roku 1832. Skutečnost, že polský národ neměl v době jejího narození vlastní samostatný stát, měla nepochybný dopad na její osobní a literární vývoj.

Sama pocházela z uměleckého rodu, který měl silné národní cítění. Její děd byl významný polský malíř Juliusz Kossak a její otec Tadeusz se ještě před 1. světovou válkou angažoval v protiruském odboji.

Zofia byla původním povoláním učitelka, vedle toho se věnovala studiu umění. Mezi léty 1915–1921 žila s prvním manželem Stefanem Szuczským na Volyni. Po jeho smrti se přestěhovala do obce Velké Hůrky ve Slezsku, kde žila část její rodiny. Roku 1925 se provdala za Zygmunta Szatkowského.

Její román *Křižáci* vychází roku 1935, literárně aktivní byla ovšem již před tím. Zásadním tématem románu je účast polských rytířů během 1. křížové výpravy. Příslušná část děje, kdy se polští rytíři podílejí na výpravě, je pravděpodobně snahou o povzbuzení polského národa v tíživých časech 30. let 20. století, kdy je mír v Evropě a existence Polska stále více ohrožována ze strany nacistického Německa.¹ Mezi její další významná díla patří *Malomocný král* (1936), nazvaný po jeruzalémském králi Balduinovi IV., a dále román *Beze zbraně*.

Během 2. světové války byla aktivní v katolickém protinacistickém odboji a podílela se na pomoci židovským dětem, skrytých v kláštrech, v rámci organizace *Spoleczna Organizjaca*

¹ Srov. RAJCZEW, Iwan. *Wojownicy polscy w pierwszej wyprawie krzyzowej. Rozważania na podstawie powieści Krzyżowcy Zofii Kossak*. In: *Postscriptum Polonistyczne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013, s. 221-232.

Samopomocy. Za její počínání byla odsouzena k smrti v táboře Osvětim-Březinka, podařilo se jí však dostat na svobodu a až do konce války bojovat proti nacizmu.

Po válce byla nucena žít v exilu až do roku 1957, tedy do doby, kdy agrese sovětské zvláště vůči katolické církvi a demokratickému odboji polevila. Svou publikační činností vystupovala proti komunismu až do své smrti 9. dubna 1968.

Za literární činnost je řazena mezi velikány polské historické beletrie jako jsou Henryk Sienkiewicz, nebo Józef Ignacy Kraszewski.² Roku 1982 jí organizace Jad vašem za její zásluhy při pomoci utlačovaným Židům během nacistické okupace Polska posmrtně udělila ocenění Spravedlivá mezi národy,

1. 2. První díl románu *Křižáci – Deus vult*

Deus vult! Bůh to chce! První díl románu nese název podle slavného zvolání lidu v Clermontu 28. listopadu 1095 po promluvě blahoslaveného papeže Urbana II. (pontifikát: 1088–1099), který svou řečí vyzval křesťany ze západu k tažení do Levanty za účelem osvobodit bratry na východě.

Děj románu však překvapivě nezačíná v Clermontu, ani v Levantě. Začíná v Polsku, konkrétně ve Slezsku. Na rodný dvorec se z prohrané bitvy vrací houf rytířů. Jsou to bratři Štřegoňové, Vítoslav, Zbylut a Imbram. V zápletce o polských rytířích vystupuje jako hlavní postava Imbram, na rozdíl od svých bratrů je jemný a citlivý. Na dvorci jej čeká žena s čerstvě narozeným synem. Štřegoňové však stáli na straně poražených.

Kvůli hraběti Sieciechovi, o kterém se zmiňuje kronika *Gesta principum Polonorum*, jejíž autorství je připisováno jistému Gallu Anonymovi. Historická událost, na jejímž pozadí román začíná, je tedy vláda Sieciecha v Polsku, která byla i ve skutečnosti příčinou odchodu mnoha polských šlechticů ze Slezska. I románoví bratři Štřegoňové musejí domov opustit. Nejdříve přichází v úvahu nedaleké Uhry, ale nakonec se rozhodnou k vykonání smírné pouti do St. Gilles v Provence. V první polovině knihy je často vyzdvihována chrabrost polských válečníků, kterou si považoval i samotný papež.³

Následně se polská výprava dostává přes Alpy až do Provence, s nimi putuje i uherská delegace poklonit se jménem krále papeži Urbanovi II. do Clermontu, a tak se i polská výprava ocitá na koncilu, kde je následně vyhlášena 1. kruciáta. Ovšem v této části knihy se hlavní dějová linka postupně přesouvá od Poláků k historickým osobnostem. Na scénu vystupuje

² Tamtéž, s. 221.

³ Srov. KOSSAKOVÁ, Zofia. *Křižáci. 1, Bůh to chce*. Vyšehrad, 1976, s. 10.

papež Urban II., biskup z Puy Adhemar de Monteuil, vojenští vůdcové výpravy Raimond St. Gilles, Robertové Courterhaus a Flanderský a Godefroy z Bouillonu, jehož roli v příběhu je věnována 2. kapitola této práce.

Samotná účast Poláků na křížové výpravě je dosti pochybná. Odborník na křížové výpravy H. E. Meyer je ve svém výčtu vůbec neuvádí,⁴ ani Dány, v románu zastoupené jistým králevicem Svenonem. Spisovatelka se odvolává na řeč papeže Urbana II. v níž měl mimo jiné blahoslovit polské rytíře,⁵ Rajcew ve své práci k tomuto ovšem uvádí: „V pěti verzích projevu papeže Urbana II. na synodě v Clermontu, které mají badatelé k dispozici, podobné informace o účasti Poláků zaznamenány nejsou.“⁶

Zbylá část prvního dílu se věnuje pochodu výpravy chudáků pod vedením Petra Poustevníka a Waltera z Nemanic napříč Evropou. Jsou zde popisovány jejich neslavné činy proti evropským Židům. Závěr je věnován výpravě vůdců 1. kruciáty směrem ke Konstantinopoli.

1. 3. Druhý díl románu *Křižáci – Fides graeca*

Fides graeca, tedy *Věrnost Řeků*, jak název druhého dílu románu napovídá, přesouvá se děj geograficky na hranici mezi Evropou a Asií. Příběhy křižáků v Konstantinopoli zaujmají značnou část vyprávění Kossakové v druhém dílu. Do příběhu jsme uvedeni fantaskní příhodou polských rytířů, kteří putují s oddílem Raimonda z Toulouse. Během putování přes Balkán narážejí na démonického vlkodlaka, či si to alespoň myslí.⁷ Celkově jsou všechny díly protknuty zázračnými zjeveními a mýtickými prvky z kultur evropských národů. I proto bychom dnes mohli Křižáky literárně zařadit vedle historického románu i k žánru fantasy.

První polovina vyprávění se věnuje rozdílnostem mezi Latinci (tedy západními křesťany) a křesťany z Byzance, zejména pak vztahům mezi vůdci křížové výpravy a císařem Alexeiem Komnenem. Barvitě zde popisuje krásu Konstantinopole, která byla i v reálu slavným odleskem Římské říše. Dále zde autorka rozvíjí vztahy mezi různými členy výpravy, ať už se jedná o vztahy politické, bratrské, přátelské, manželské a milenecké. Vzhledem k povaze žánru románu se jedná o vztahy domnělé, či zcela fiktivní, přesto však charakterový rozvoj historických figur může být pro dnešního čtenáře cenným popisem toho, jaké emoce mohli křižáci během své náročné poutě prožívat, byť nejsou historicky podloženy.

⁴ Srov. MEYER, Hans Eberhard. *Dějiny křížových výprav*. Argo, 2013, s. 58-66.

⁵ Srov. RAJCZEW, Iwan. *Wojownicy polscy w pierwszej wyprawie krzyżowej*, s. 222.

⁶ Tamtéž, s. 222.

⁷ Srov. KOSSAKOVÁ, Zofia. *Křižáci 2, Fides graeca*. Vyšehrad, 1976, s. 8-16.

Výrazně se zde projevují další vůdcové výpravy, zejména Norman Bohemund z Tarentu a jeho synovec Tankred. Rozvíjí se zde i příběh vévody Godefroye z Bouillonu, jemuž je věnována druhá kapitola této práce. Rovněž zde významnou roli hraje i Petr Poustevník, kdy mu Kossaková dává mnohem lidštější tvář, než je známa z dějin.

Děj se postupně, tak jako vojska křižáků, přesouvá z Konstantinopole do Anatólie. Druhá polovina knihy se věnuje mimo další vztahům mezi křižáky, úpornému obléhání Nikaie, které však přesahuje do třetího dílu románu.

1. 4. Třetí díl románu *Křižáci – Věž tří sester*

Zklamání latinských rytířů přinesla věrolomnost byzantských spojenců, když se jim město Nikaia, tehdy sídlo rúmského sultána Kilidž Arslana, vydalo do rukou. Pro křesťany znamenal pád muslimské Nikaie vítězství. Ne však pro křižáky ze západu, jelikož ti si chtěli město uzmout pro sebe, a to i přes skutečnost, že přísahali císaři Alexeovi Komnenovi, že dobytá území připadnout původním pánům, Byzantincům.

Autorka popisuje rozbroje mezi vůdci výpravy po zklamání při obléhání Nikaie. Hlas rozumu a moudrosti zde představuje biskup Adhemar z Le Puy, jehož tesklivým rozjímáním o smyslu výpravy začíná třetí díl románu. Sám sebe vidí jako Mojžíše, který převáděl Izrael do Zaslíbené země, kříž se mu stává útěchou a posilou v dalším putování.⁸ Přesto však, jak tomu bylo ve skutečnosti, tak i v románu přetrvávají pře mezi Normany a Provensálci.

Normané a Flanderští, spolu s houfy Štěpána z Blois a Huga z Vermandois, se v čele s Bohemundem oddělili od Provensálských a Lotrinčanů. Brzy narážejí na vojsko sultána Kilidž Arslana, tak započala slavná bitva u Dorylaia. Kossaková zde epicky popisuje střet mezi udatnými křesťany, odhodlanými osvobodit Svatý hrob v Jeruzalémě, a muslimy, bránci Proroka. 1. křížová výprava by možná skončila u Dorylaia nebýt Bohemundovy strategie zaujmout obranné postavení a vyčkat příchodu Raimonda a Godefroye.

Polská spisovatelka se kromě rytířů věnuje i ženám ve výpravě, které se spolu s muži vydaly do Levanty. Po bitvě následuje soud nad ženami, které by raději vešly do muslimských harémů, pokud by byla bitva prohraná. Hlas rozumu a moudrosti zde opět představuje biskup Adhemár.

Následuje pochod přes vnitrozemí Anatólie, který stále více připomíná putování Izraelitů, vedených Mojžíšem. Kossaková líčí utrpení a strast latinských rytířů a jejich hrůzu

⁸ Srov. KOSSAKOVÁ, Zofia. *Křižáci 3, Věž tří sester*. 1976, s. 7-11.

nahánějící skutky, kdy se snažili zachovat si životy.⁹ Naděje se vrací po přechodu pouští, jelikož muslimové v Ikoniu raději prchli před křižáky. Výprava se opět dělí, když Tankred a Balduin Lotrinský překračují pohoří Taurus a dobývají pobřežní města. Jejich spory však vyústí v Balduinův odchod od hlavního voje směrem na východ, kde se mu svou prohnalostí podaří získat vládu v Edesse, a založit tak první křižácké panství na východě.

Hlavní voj znovu zakouší strasti při přechodu pohoří Antitaurus, poté stanou u mohutných hradeb Antiochie, kde se uzavřeli muslimové. Na pomoc připlouvají byzantské lodě s řemeslníky, kteří se vyznají v umu stavění obléhacích strojů. Ovšem nevraživost mezi Řeky a Latinci trvá. Na scénu se vrací polští rytíři, kteří u Antiochie potkávají svého rodáka, který utekl z muslimské nevole. S jeho pomocí se Bohemund domluví s velitelem hlídky hradeb města Firúzem. Bohemundovi se tak podaří infiltrovat Věž Tří sester a pomoci křižákům obsadit město před příchodem mosulského atabega Kerbogy.

1. 5. Čtvrtý díl románu *Křižáci – Osvobozený Jeruzalém*

Přestože se podařilo obsadit Antiochii, vítězství nebylo doposud zpečetěno, křižáci se museli opevnit ve městě před vojsky mosulského atabega Kerbogy. Městské sýpky hladoví křižáci brzy vyprázdnili a v Antiochii se rozmohl podobný hlad jako na poušti v Anatolii. Lidé začali mít vize světců, kteří jim přicházeli poradit, jak zvítězit nad muslimy.

Z pobytu křižáků v Antiochii pochází známá legenda o Svatém kopí, které probodlo Kristův bok na kříži. Vize sv. Ondřeje a nález kopí jsou historicky připisovány jistému Petru Bartolomějovi.¹⁰ Autorka zvolila poněkud zajímavý obrat. Při jednání s Kerbogou obdržel Petr Poustevník staré římské kopí. Onu vizi o Svatém kopí obdržel jistý mnich Bartoloměj, který putoval s vojem hraběte Raimonda. Čili v Křižácích není Petr Bartoloměj jedna konkrétní osoba, ale spojení Petra Poustevníka a mnicha Bartoloměje. Přesto byl nález kopí jak historicky, tak v románu povzbuzením pro křižáky, kterým se podařilo porazit muslimské vojsko u Antiochie.

Antiochie byla uhájena 28. června 1098, tažení se ovšem zastavilo takřka na rok. Hlavním důvodem byl spor mezi Raimondem z Toulouse a Bohemundem z Tarentu o vládu nad městem. Nejenže se Bohemundovi podařilo proniknout na hradby Antiochie, ale jeho taktika v bitvě přispěla k vítězství křesťanů. Raimond měl ovšem v držení citadelu a nehodlal ustoupit. 1. srpna rovněž umírá Adhemar z Le Puy, „*byl opravdovým vůdcem a svědomím výpravy*“.¹¹

⁹ Srov. KOSSAKOVÁ, Zofia. *Křižáci 3*, s. 68-69.

¹⁰ Srov. BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy*. LEDA, 2013, s. 93-94.

¹¹ KOSSAKOVÁ, Zofia. *Křižáci 4, Osvobozený Jeruzalém*. Vyšehrad, 1976, s. 85.

V Antiochii propukla vlna malomocenství a pobíjela křižáky, mnoho z nich se raději stáhlo do hor. Jen Raimond a Bohemund se tvrdohlavě drželi svého. Spor mezi pány rozhodne až Waltr z Nemanic, ten, který fanaticky pobíjel evropské Židy. Ačkoliv zemřel již roku 1096 během výpravy lůzy, v románu Kossakové je tomu jinak. Dostalo se mu vykoupení, když si uvědomil své nečestné a nerytířské činy, a dal se na pokání jako ochránce biskupa Adhemara. Stál v čele vzpoury neurozených proti svým pánům a hraběte Raimonda pohnul k tomu, aby ustoupil nárokům Bohemunda na Antiochii.

Z Antiochie vyráží křižáci pod velením Raimonda z Toulouse spolu s Robertem Normanským, Robertem Flanderským, Godefroyem z Bouillonu a Tankredem. Kossaková popisuje dojetí křižáků při pohledu na vytoužený Jeruzalém i hněv při pohledu na muslimské nepřátele, pokřikující z hradeb na křesťany a rouhající se Svatému kříži. Vyprovokováni křižáci se brzy seběhli pod hradby Jeruzaléma a pokoušeli se je zdolat vlastními silami. Neúspěšně. Bylo třeba zbudovat tábor a dát se do řádného obléhání, zajistit přísun vody a zbudovat obléhací stroje. V kamenné krajině kolem Jeruzaléma chyběly stromy ke stavbě. Křižáky v tomto ohledu zachránil jistý pirát Gunymer, který se vyskytl již v 1. díle, kdy křižákům pomáhal při obléhání Nikaie. Z jeho galér bylo postaveno vše potřebné.

Po slavném průvodu okolo Jeruzaléma se prořídle řady křižáků daly do útoku. 14. července 1099 se daly věže do pohybu. Kossaková píše, že boj trval přes noc a pokračoval až do setmění dalšího dne. 15. července 1099 ve tři hodiny odpoledne vstoupili rytíři na hradby. Propuká masakr obyvatel, autorka popisuje potoky krve protékající ulicemi Jeruzaléma.¹²

Po dobytí města příběh spěje ke konci. V posledních pěti kapitolách se děj věnuje bezprostředním událostem po vrácení Jeruzaléma do rukou křesťanů. Ustanovuje se vláda a Evropou se nese zpráva o vítězství rytířů Páně. Urban II. umírá 29. července 1099, autorka románu mu před smrtí dopřává Božího zjevení, ve kterém se dovídá o úspěchu kruciáty. Poslední část vyprávění nás vrací k polským rytířům. Ze tří bratří se vrací pouze Imbram, před tažením citlivý a jemný mladík, po mnoha bojích a ztrátách se zlomený navrátil na rodný dvorec ve Slezsku.

Na posledních stránkách se autorka obrací ke čtenáři. Sděluje, jak moc se v jejím podání liší 1. kruciáty od historických skutečností, přibližuje další osudy vůdců výpravy a seznamuje čtenáře s významem křižových výprav pro západní civilizaci i v pozitivním světle.¹³

¹² Srov. Tamtéž, s. 159-161

¹³ Srov. Tamtéž, s. 212-213.

2. Godefroy z Bouillonu v románu *Křižáci*

Dolnolotrinský vévoda Godefroy z Bouillonu se jako jeden z hlavních vůdců 1. křížové výpravy vyskytuje ve vyprávění Zofie Kossakové pod jménem Gottfried, tedy pod německou variantou jména Godefroy, česky Bohumil. Ve své práci jsem zvolil užití francouzské varianty jména, a to s přihlédnutím ke skutečnosti, že Godefroy byl vedle krále Svaté říše rovněž vazalem krále Francouzů.¹⁴

V románu Zofie Kossakové se s dolnolotrinským vévodou Godefroyem poprvé setkáváme již v prvním díle románu. Když polští a uherští rytíři putují do Clermontu, vypráví jeden Francouz o pánech, kteří budou na synodě. Vévodu Godefroye popisuje slovy „*pravý mnich*.“¹⁵ Tento popis plyne za prvé z toho, že Godefroyovou nejčastější činností je modlitba, a za druhé z toho, že snad nikdy nepoznal ženu. Rytíř d'Armaillac, který o pánech vypráví, připisuje Godefroyovu čistotu buďto danému slibu čistoty, nebo ženě jeho bratra Balduina.¹⁶ Od této myšlenky se pak následně odvíjí nejpodstatnější rys obrazu Godefroye Lotrinského v románu *Křižáci*. Později je Godefroy blíže představen již na konciliu v Clermontu i se svým bratrem Balduinem. V této části příběhu je zcela opominut bratr Godefroye a Balduina Eustác III. z Boulogne. Znovu se zde připomíná vévodova čistota a mnišský způsob života a dále je jeho charakter rozvinut o laskavost, tichost a rozhodnost. Tedy jsou mu připisovány klasické rytířské ctnosti. Nutno podotknout, že v podání Kossakové se většina vůdců křížové výpravy sjíždí přímo na clermontskou synodu, často i se svými rodinami. S Balduinem putovala i jeho manželka Guntrama, což je historicky pravdivé.

Spisovatelka věnuje celou kapitolu prvního dílu vnitřním pocitům křižáků před vykročením na výpravu. Balduin není vykreslen v příliš dobrém světle, jeho největší starostí před tažením je, aby jeho žena zůstala doma. Guntrama je vyličena jako jedovatá a hašteřivá žena, která se svým mužem příliš rychle zestárla. Jediný, kdo ji dokázal zkrotit a na jehož radu vždy dala, byl právě její švagr Godefroy. Postupem příběhu je patrné, že vztah mezi Godefroyem a bratrovou ženou je více komplikovaný. Zatímco Balduin pletichaří proti své ženě, má vévoda starost o financování tažení. Ovšem on na rozdíl od bratra svěřuje své starosti Pánu Bohu v modlitbě. V obrazu podle Kossakové byl Godefroy rovněž laskavým vládcem nad svým panstvím.¹⁷

Vyprávění se následně stáčí směrem k takzvané lidové výpravě, kterou vede Petr Poustevník a Waltr z Nemanic. K dalším z vůdců chudiny patřili jistí Gottschalk a Emich, kteří

¹⁴ Srov. KOVAŘÍK, Jiří. *Rytířské bitvy a osudy I. 1066-1214: Meč a kříž*. Akcent, 2016, s. 164.

¹⁵ KOSSAKOVÁ Zofia, *Křižáci 1*, s. 68.

¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 68.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 132-133.

jsou zde nejvíce vinni za krutosti páchané proti evropským Židům. Aby autorka lépe ukázala trýzeň Židů, líčí krátkou zápletku kolem jistého Žida Davida Kalonyma. Lůza bijící Židy se dostala až do Mohuče, kde tamní biskup ukryl Židy ve svém zámku. Gottschalk a Emich by zavraždili Židy i s biskupem nebýt zásahu statečného Godefroye, který zaskočen hrůzou páchanou na Židech rozpráší houfy vedené Gottschalkem. Pak táhne spolu s Balduinem napříč Evropou ke Konstantinopoli, kniha je doplněna mapou putování vévody Godefroye, ta se v zásadě shoduje s historickou cestou.

Další z tradičních rytířských vlastností, která je Godefroyovi Kossakovou připisována, je věrnost. Začátkem druhého dílu se hlavní křižácké voje dostávají ke Konstantinopoli. Jako první přichází se svým vojskem právě vévoda dolnolotrinský. Vojsko Lotrinských putovalo pod vedením svého vůdce samozřejmě spořádaně a jejich pochod se obešel bez drancování a plenění.¹⁸ Problém nastává před Konstantinopolí, kdy vstříc Godefroyovi přichází byzantské poselstvo a již přítomný Hugo z Vermandois. Poslové přinášejí cenné dary a sluší se, aby Latinci dali něco na oplátku. Hugo navrhuje jednu z táborových žen, mimo to Balduinovu milenkou. Vévoda ovšem ostře nesouhlasí a vystupuje jako zastánce žen jak svobodných, tak nevolnic. Opravdový problém však nastal poté, co Hugo oznamuje Godefroyovi, že musí složit přísahu císaři. To je pro něj zcela nepřijatelné, jelikož jako křižák dal přísahu Bohu a jako svobodný voják, který je věrný Kristu, nemůže sloužit dvěma pánům.

Vydává se tedy do města s Hugem, který jej zahlcuje dojmy z pobytu v Konstantinopoli. Čistý a pokorný Godefroy je ovšem prostopášnými řečmi o bohatství a ženách spíše znechucen. Jediné, co jeho zbožnosti činí za dost, je chrám Hagia Sofía, kde se vroucně modlí. Mezitím v táboře probíhá hádka mezi Balduinem a Guntramou, která svému muži dává zřetelně najevo, že není jako bratr.

Pro oba bratry je znění přísahy nepřijatelné, ale císař nechává nejen Godefroyovo vojsko, ale i ostatní křižáky hladovět. Balduin navrhuje loupení, bratr však razantně odmítá. Vévoda své trápení svěřuje Bohu v modlitbě. Balduin ovšem přichází s plánem, jak císaře přitlačit ke zdi. Ukrást Madonu z Blakernosu. Svatokrádež je zcela nepředstavitelná, Balduin by uvrhl hanbu na celý rod. Superlativy, kterými zde autorka popisuje Godefroye, zde uvádím přímo, aby bylo zřejmé, jak moc je vévoda idealizován. „*Jako přímý a nadmíru svědomitý člověk instinktivně nesnášel žádné násilí, bezprávi, i kdyby to násilí nebo bezprávi potom přineslo dobré výsledky. Stejně tak nesnášel nedostatek respektu k jednou určeným zákonům, božím i lidským.*“¹⁹ Aby byl spor vyřešen a armády nasyceny, musel se Godefroy rozhodnout.

¹⁸ Srov. KOSSAKOVÁ Z. Křižáci 2. s. 19.

¹⁹ Tamtéž, s. 52.

Jednou z možností bylo vzít si vlastní život, aby neviděl bratra při svatokrádeži, druhou byla přísaha. Volí menší zlo a císaři Alexeiovi přísahá.

S Godefroyem se o přísaze radí i Raimond z Toulouse, který na rozdíl od dolnolotrinského vévody nechce přísahat spíše z hrdosti než z věrnosti. Při jejich rozmluvě popisuje autorka Godefroye ústy Raimonda následovně: „*Vý, kníže, jste vzorem dobrého rytíře...*“²⁰

Vedle Godefroyovy mravní počestnosti je v románu rovněž vyzdvihována jeho udatnost v boji. Postupem příběhu se ovšem dále rozvíjí vztah mezi ním a bratrovou ženou. Ten by se dal skoro nazvat milostným trojúhelníkem. Guntrama umírá na konci 2. dílu. U jejího lůžka se schází oba bratři a ze slov Guntramy Balduin pochopil, že se bratr a jeho žena milovali. To byl tedy hřích románového Godefroye, platonická láska k bratrově ženě. Balduin necítí hněv k mrtvé ženě, ale k bratrovi. Ovšem ne proto, že by ženu miloval, ale protože dokonalý bratr, kterého Balduin vždy ctil a poslouchal, nebyl až tak dokonalý, byl to věrolomník,²¹ v tom smyslu, že po většinu jejich dospělého života udržoval důvěrný vztah s Guntramou.

Jak známo, Balduin Lotrinský byl prvním vůdcem 1. kruciáty, kterému se jako prvnímu podařilo ustanovit v Levantě vlastní panství. Nebylo by tomu tak, kdyby se neodtrhl od hlavního proudu křižáků a nevyrazil na východ. V románovém podání byl Balduinovým hlavním motivem k odtržení právě hněv vůči bratrovi.²²

Zatímco Godefroy se svou vinou trápí až do Antiochie, tak Balduin v podstatě zapomněl, že nějakou ženu míval. Při bratrově návštěvě v Edesse se střetávají dva muži. Godefroy, který se trápí pro sebemenší hřích a jeho slova připomínají knihu Kazatel,²³ a Balduin, bezstarostný abba Edessy, který k bratrově překvapení zcela zapomněl a vlastně i odpustil.

Zde se rytíř rozhoduje, že již nebude vévodou dolnolotrinským, ale pouhým bratrem Godefroyem, mnichem. Dokonce nachází nedaleko Jordánu klášter, v němž by strávil život v modlitbě. Ještě před dobytím Jeruzaléma připlouvá jeho bratr Eustác, který je zde uveden jako mladší. Jemu chtěl věnovat všechny majetek. Jeho úmysl však zhatí jeho svolání králem Jeruzaléma. Titul krále odmítá, přijímá titul Ochránce Svatého hrobu. Celkově jej ustanovení vládcem nad Jeruzalémem zlomilo.²⁴ V závěru příběhu je apatický a nešťastný. Naposled je

²⁰ Tamtéž, s. 67.

²¹ Srov. KOSSAKOVÁ Z. Křižáci 3., s. 82.

²² Srov. Tamtéž, s. 88-89.

²³ Srov. KOSSAKOVÁ Z. Křižáci 4, s. 56.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 183.

v románu zmíněn jeho osud po výpravě, tedy skutečnost, že zemřel rok po svém zvolení vládcem Jeruzaléma.

Dříve, než přistoupíme k historickému popisu vévody Godefroye a spolu s ním i jeho role během 1. kruciáty, je na místě se ptát, proč Kossaková zvolila právě takový odklon od skutečnosti. Proč zasadila Poláky do prostředí 1. kruciáty? Jednak ona sama neměla o jejich účasti pochyb, ale domnívám se, že příběh polských rytířů vytvořila k posílení národního uvědomění Poláků v nelehkých časech 30. let 20. stol. Proč vykreslila Godefroye právě v takovémto světle? Obraz Ochránce Božího hrobu začal být idealizován již ve středověku a zřejmě z tohoto obrazu polská spisovatelka vycházela a více jej rozvinula ve zbožného hrdinu výpravy. Dále je třeba si uvědomit, že spisovatel má velkou svobodu při své tvorbě, dle mého soudu chtěla dát křižákům osobnější tvář, když rozvinula jejich vztahy a charakterové vlastnosti pomocí dialogů a domyšlených příběhů. Jedna věc je, když o historických událostech čteme v poněkud odosobnělé historické literatuře, jinou věcí jsou rozvinuté charaktery v žánru historického románu, právě jako v Křižácích.

3. Godefroy z Bouillonu ve světle historických skutečností

V následující kapitole se zaměřuji na život vévody Godefroye z Bouillonu na základě historických pramenů a odborných publikací z nich vycházejících. Na rozdíl od předchozí kapitoly se jedná se o neidealizovaný obraz Godefroye, jak jej popsala Zofia Kossaková ve svém románu *Křižáci*. Polská spisovatelka se u některých historických postav zaměřila i na jejich předky. Například u Bohemunda z Tarentu nebo Roberta Normanského. U Godefroye tomu tak nebylo nejspíše proto, že by počínání jeho předků neodpovídalo jejímu idealizovanému obrazu vévody. Pro pochopení historicky skutečného obrazu považuji uvedení jeho předků za relevantní, a to vzhledem k tomu, že Godefroy je Kossakovou líčen jako velmi zbožný a církvi oddaný muž. Ovšem, jak je uvedeno v této kapitole, byl vévodův vztah k církvi mnohem komplikovanější. Bylo tomu tak i u jeho předků, kteří se mnohdy angažovali v papežské politice. Domnívám se, že jeho vztah k církvi mohl být výrazně ovlivněn rodinným zázemím. Proto se v první části této kapitoly věnuji jeho předkům. Následuje pak vévodův život před výpravou a dále pak popis jeho účasti na výpravě, který je dělen na pochod ke Konstantinopoli, odtamtud k Antiochii a následně do Jeruzaléma.

3. 1. Předkové Godefroye z Bouillonu

Godefroy z Bouillonu, vévoda dolnolotrinský, pocházel ze vsutku vznešeného rodu, jelikož jeho předkem jak v otcovské, tak v mateřské linii byl císař Karel Veliký. Jelikož Godefroyea a Karla Velikého dělí od sebe cca 250 let, lze jeho linii ke Karlovi snadno vystopovat. Začneme mateřskou linií.

Ida, matka Godefroye, pocházela z jedné z nejvýznamnějších a nejvlivnějších rodin v německy mluvícím prostředí v rámci Svaté říše. Díky této skutečnosti mohl Godefroy získat silné postavení v říši a byla předpokladem pro jeho pozici ve vedení 1. křížové výpravy.²⁵ Ludvík II. Italský, pravnuke Karla Velikého, král Itálie, spolu se svým otcem Lotharem I., do jeho vstupu do benediktinského kláštera vládce Středofranské říše, neměl legitimní mužské potomky, pouze dvě dcery.

Ludvíkovu dceru Irmingardu pojal za ženu Boso z Vienny, pozdější král Provence. Ze svazku mezi Bosem a Irmingardou vzešla dcera Kunhuta, tu pojal za ženu Sigibert z Verdunu. Sigibert a Kunhuta zplodili dva syny Godefroye a Gozela. Právě syn Godefroy, řečený Udatný,

²⁵ Srov. ANDRESSOHN, John Carl. *The ancestry and life of Godefroy of Bouillon*. Books for Libraries Press, 1972, s. 9.

či Bezdětný, byl po svém otci verdunským hrabětem, byl prvním předkem Godefroye z Bouillonu, který nesl titul vévody Dolního Lotrinska.

K jeho již tak velkému panství přibýlo Dolní Lotrinsko okolo roku 1012, kdy mu bylo uděleno v léno svatým císařem Jindřichem II. Godefroy Udatný je jako dolnolotrinský vévoda počítán jako Godefroy I., umírá roku 1023 bez potomků, jak naznačuje jeden z jeho přídomků. Po bratrově smrti přechází vévodství Dolní Lotrinsko na Gozela I. Gozelo měl již okolo roku 1008 ve svém držení Antverpské hrabství. Za věrnost císaři²⁶ bylo k jeho panství přidáno Horní Lotrinsko. Gozelo vládl nad územím zahrnujícím velkou část zemí dnešního Beneluxu. Císař Jindřich III. si byl této skutečnosti vědom, a tak, když Gozelo I. roku 1044 umírá, rozdělil panství zesnulého vévody mezi jeho syny. Godefroy II., řečený Vousatý, obdržel Horní Lotrinsko a mladší Gozelo II. získal Dolní Lotrinsko.

Ambiciózní Godefroy byl však císařovým počínáním rozzuřený, nejspíš jako nejstarší syn očekával, že po otci získá vládu nad celým nerozděleným panstvím. Godefroy byl odhodlaný podmanit si Dolní Lotrinsko a obnovit rodové panství v původní územní velikosti za vlády jeho otce. Následovala tak vzpoura proti Jindřichovi III. Postavení vévody bylo silné a měl mnoho prostředků k vedení vzpory proti svému lennímu pánu.²⁷ Jindřich stál proti silnému protivníku a jeho svrchované panování nad Svatou říší bylo ohroženo. Roku 1044 porazil Godefroy Vousatý mnoho německých pánů a navázal vztahy s francouzským králem Jindřichem I.²⁸ a s burgundskými šlechtici, kteří byli nespokojeni s vládou Jindřicha III. I přes tuto podporu jeho sousedů byla Godefroyova vzpoura neúspěšná a roku 1045 byl zbaven svého vévodství v Horním Lotrinsku a v červenci toho roku byl uvězněn na hradu v Giebichensteinu. Léta Páně 1046 umírá Gozelo II. bez potomků a Dolnolotrinské vévodství bylo dáno Fridrichu Lucemburskému.

Rodina Godefroye z Bouillonu pro tuto chvíli ztrácí vládu nad svými rozsáhlými državami. Stejného roku, kdy zemřel Gozelo II., byl Godefroy omilostněn a znovu se z vůle Jindřicha III. ujímá vlády nad Horním Lotrinskem, císař k tomuto vstřícnému kroku přistoupil pravděpodobně kvůli nátlaku vlivných říšských knížat.²⁹ Smír mezi vévodou a císařem však neměl dlouhého trvání. Vnitřní spory donutily císaře k hledání pomoci u cizích mocností, a to včetně papeže Lva IX., ten zatížil Godefroya církevní klatbou. Nespoutaný Vousáč začal znovu řídit a jeho reakcí na církevní trest bylo vypálení císařského hradu v Nimwegenu a po obsazení

²⁶ Tamtéž, s. 9.

²⁷ Srov. Tamtéž, s. 11.

²⁸ Srov. JOHN, Simon. *Godfrey of Bouillon Duke of Lower Lotharingia, Ruler of Latin Jerusalem, c.1060–1100*. 1. Routledge, 2018, s. 46.

²⁹ Srov. ANDRESSHOHN C. J. *The Ancestry and life of Godfrey of Bouillon*, s. 11.

Verdunu vypálil tamní katedrálu. Godefroyho řádění muselo být ukončeno silou, pod slibem ochrany od papeže se Godefroy Vousatý roku 1049 vzdává císaři. Znovu se podvolil císaři a podruhé ztratil své vévodství. Do roku 1051 byl nucen pobývat u trevírského arcibiskupa. Od arcibiskupa z Kolína nad Rýnem mu bylo umožněno držet malé léno. Vousatý však nevydržel v klidu příliš dlouho a vydal se do Itálie, kde pojal za ženu vdovu po Bonifácovi z Toskánska. Jednou z možných příčin druhé vzpoury může být smrt Godefroyova syna, kterého měl císař v držení.³⁰ Jindřich III. vytušil další možné potíže se svým vazalem a vydal se za ním do Itálie. Godefroy se mezitím vypravil zpět na sever, kde se proti císaři spojil s Balduinem Flanderským. Vzpoura byla opět neúspěšná a jeho spor s Jindřichem III. byl ukončen až císařovou smrtí roku 1056.

Nástupcem na říšském trůnu se stal šestiletý Jindřich IV., aby vdova po Jindřichovi III. upevnila své regentství, bylo jedním z jejích počínů udělení milosti Godefroyovi Vousatému. Ten kontroloval panství své ženy Beatrix a po smrti Fridricha Lucemburského znovu získal Dolní Lotrinsko, a to roku 1065. Ke konci života se aktivně angažoval v papežské politice, jeho mladší bratr Fridrich se dokonce stal papežem Štěpánem X. Roku 1069 Godefroy vážně onemocněl a z Itálie se vrátil do své domoviny. Smířen s Bohem umírá téhož roku na hradě v Bouillonu.

Po smrti Godefroye II. Vousatého se držitelem rodových panství stává jeho syn Godefroy III. Hrbatý, či Hrbáč. Na rozdíl od předešlého předávání moci v rodu se Hrbatý mohl ujmout svého dědictví bez komplikací ze strany německého krále Jindřicha IV. Okolo roku 1070 pojímá za ženu Matyldu Toskánskou, svou nevlastní sestru. Tento krok byl učiněn z politických důvodů, a to ještě na přání Godefroye Vousatého. Účelem sňatku bylo spojení lotrinského panství s držbou v Canosse, která náležela právě Matyldě. Zatímco Matylda pobývala v Itálii, Godefroyovi se podařilo získat jistá území ve Frísku. Po tomto úspěchu při rozšiřování svých statků na severu se Godefroy vydává do Itálie, aby si naklonil svou mocnou manželku. Ačkoliv se mu nepodařilo udobřit si svou ženu, pobýval v Itálii právě v době, kdy na papežský stolec usedl Řehoř VII., roku 1073. Než naplno propukl spor mezi papežem a německým králem, ve kterém se Godefroy Hrbatý angažoval, musel se vrátit zpět na sever, aby podpořil svého krále v konfliktu se vzpurnými pány ze Saska.

Královské vojsko, jehož byl Hrbáč jedním z vůdců, však nebylo dostatečně organizované, aby podniklo úspěšnou intervenci v Sasku. Bylo nutné přistoupit k vyjednávání, požadavky Sasů byly pro krále nepřijatelné. Tlak vzpurných pánů donutil Jindřicha k dočasnému ústupu, kdy se musel zavázat ke zničení všech královských opevnění v Sasku.

³⁰ Srov. JOHN S. *Godfrey of Bouillon Duke of Lower Lotharingia, Ruler of Latin Jerusalem, c. 1060–1100*, s. 48.

Královy ústupky Sasům však netrvaly věčně a v červnu 1075 svolal své věrné vazaly a v bitvě u Homburgu uštědřil saskému vojsku těžkou porážku. Vévoda se přes svou fyzickou vadu prokázal jako chrabrý bojovník a brilantní stratég, když se mu podařilo pobít značné množství nepřátel s nízkými ztrátami na své straně. Tímto vítězstvím a vévodovým počínáním v bitvě se jeho obliba u krále ještě více posílila a sám Godefroy byl svému pánu silně oddaný. Byl jedním z králových vyslanců při jednání se saskými vzbuřenci, kteří se i vlivem Godefroye nakonec podvolili. Vztahy mezi králem a papežem se však stále vyostřovaly, Hrbatý zůstává věrný Jindřichovi i v tomto sporu. Jeho náklonnost ke králi je umocněna skutečností, že jeho žena Matylda stojí při Řehořovi VII.³¹ V lednu roku 1076 proběhla synoda ve Wormsu, kde byl Řehoř VII. prohlášen za sesazeného. I v tomto případě stál Godefroy III. neochvějně na straně Jindřicha IV. Kronikář uvádí, že papež označil Godefroye za svého osobního nepřítele.³² Nicméně v boji o investituru se dolnolotrinský vévoda dále neangažoval. V únoru 1076 se vydal pomoci Vilému Holandskému v boji proti Robertu Flanderskému. V posledním únorovém týdnu byl na vévodu spáchán atentát, jehož následkům podlehl 26. dne toho měsíce. Objednavatelem vraždy byl pravděpodobně Robert Flanderský. Pro papeže byla Godefroyova smrt jistě politicky výhodnou záležitostí, přesto však svatý Řehoř VII. prokázal naplnění zákona Kristova, když v dopise metckému biskupovi uvádí, že se za zemřelého vévodu modlí.³³ Jelikož Godefroy III. Hrbatý nezplodil žádného legitimního potomka, tak s jeho smrtí vymírá mužská linie dolnolotrinských vévodů od Godefroye I.

Nicméně na smrtelném loži jmenoval dědicem rodinné držby syna své sestry Idy, mladého Godefroye, který přijal přídomek z Bouillonu. Na jeho ujmoutí se vlády nad celým dědictvím se však zaměříme poté, co uvedeme jeho původ z otcovy strany, zejména pak život jeho otce Eustáce II., hraběte z Boulogne.

Andresshon uvádí, že Eustác II. (*1020/1025-10) byl nejvýznamnějším z rodu, který je jmenován jako Flanderští³⁴. Stejně jako jeho druhá manželka Ida má v Karlovi Velikém svého předka. Na rozdíl od Idy není jeho přímým předkem Lothar I., ale Karel Holý. Od něj je rodová linie k Eustácovi II. následující: Ludvík II. Koktavý, druhý král Západofranské říše, Karel III. Prostřáček, ten zplodil s první manželkou Frederunou šest dcer, s druhou manželkou Edwigou z Wessexu zplodil následníka Ludvíka IV., druhorozený syn Ludvíka IV. byl Karel, vévoda dolnolotrinský, dcera Karla Dolnolotrinského Gerberga pojala za muže Lamberta z Lovaně,

³¹Srov. ANDRESSHOHN C. J. *The Ancestry and life of Godefroy of Bouillon*, s. 15.

³²Srov. DIECKMANN, Friedrich. *Gottfried III der Bucklige, herzog von Niederlothringen und gemahl Mathildens von Canossa*. Erlangen, 1885, s. 80. Disertační. Erlangensko-norimberská univerzita.

³³ Srov. JAFFÉ P. *Regesta Pontificum Romanorum*, citováno dle ANDRESSHOHN J. C. *The Ancestry and life of Godefroy of Bouillon*, s. 20.

³⁴ Tamtéž, s. 20.

jejich synem byl Jindřich Bruselský, který měl dva syny a dceru Matyldu. Matylda pojala za muže Eustáce I., hraběte z Boulogne, jejich nejstarší syn byl Eustác II. z Boulogne. Eustác II. měl za mladšího bratra Godefroye, který zastával významnou pozici jako pařížský biskup a kancléř francouzského krále Filipa I. Nejmladší z bratrů, Lambert, padl roku 1053 v bitvě proti vojsku císaře Jindřicha III.

Ačkoliv hrabství Boulogne nebylo rozlohou nijak zvlášť významné, na významu dodávala tomuto území jeho lokace. Centrem hrabství bylo město Boulogne-sur-Mer, právě příznačný název, francouzské sur-Mer, jež se dá přeložit jako „na moři“, odhaluje strategický význam tohoto panství, které bylo omíláno vodami Lamanšského průlivu. Tato skutečnost významně ovlivnila život Eustáce II., který se okolo roku 1050 ujal vlády nad hrabstvím. Ještě předtím se angažoval v druhé vzpouře Godefroye Vusatého jako jeho spojenec.³⁵ Nedlouho poté si bere za ženu Godu, dceru anglického krále Eduarda Vyznavače. Tímto výhodným sňatkem nejen získal statky v Anglii, ale dostal se tak i do blízkého příbuzenství s panovníkem. To se bez většího překvapení nelíbilo původním anglo-saským šlechticům, kteří vůči Francouzům a Normanům v Británii pociťovali nepřátelství.

Eustác byl jedním z aktérů krvavého sporu v Doveru, kde byl místními napaden. Eustác se poté odvolal ke králi jako oběť útoku a jeho tchán uznal jeho stížnost. Král Eduard pověřil Godwina, hraběte z Wessexu, vůdce saské strany, aby doverské potrestal. Ovšem Godwin, který právě vůči Francouzům cítil velké nepřátelství, vznesl proti Eustácovi obžalobu, že je vinen vyvoláním konfliktu a požadoval potrestání Eustáce. Godwin se tak vzepřel královu rozhodnutí. Eduard však stál na straně svého zetě a po vojenském zásahu proti vzpurnému šlechtici byl hrabě Godwin spolu se svými syny, včetně pozdějšího uchvatitele trůnu Harolda, vyobcován z Anglie, a to po dobu jednoho roku. Kovařík ovšem k tomuto incidentu dodává, že se jednalo o důmyslnou lest krále Eduarda, který pověřil Eustáce vyvoláním konfliktu, aby mohl na čas vypudit Godwina a jeho syny.³⁶

Po smrti Gody pojímá Eustác II. za ženu starší sestru dolnolotrinského vévody Godefroye Hrbatého, Idu. Jak její životopisci, tak kronikář Vilém z Tyru ji popisují jako velmi zbožnou a Bohu oddanou ženu³⁷. Rok 1066 byl však pro Eustáce zlomový, po smrti Eduarda Vyznavače byl jeho nástupcem na anglickém trůnu jmenován Vilém, řečený Bastard, vévoda normanský. Avšak vyhoštěný syn hraběte Godwina, Harold Godwinson se po králově smrti chopil trůnu. Vilém se musel svého práva domoci silou. Na normanskou výpravu do Anglie se

³⁵ Srov. JOHN S. *Godfrey of Bouillon Duke of Lower Lotharingia, Ruler of Latin Jerusalem, c.1060–1100*, s. 48.

³⁶ Srov. KOVAŘÍK J. *Rytiřské bitvy a osudy I. 1066-1214 Meč a kříž*, s. 43.

³⁷ WILLIAM OF TYRE, EVANS, Austin Patterson, ed. *A History of deeds done beyond The Sea*. New York: Columbia University Press, 1943, s. 387.

vydává i Eustác II. Eustác musel na výpravě zastávat podstatnou roli, jelikož v soupisech vůdců výpravy bývá vždy uváděn hned za Vilémem. Andresshon nám poskytuje popis hrdinských skutků hraběte z Boulogne během bitvy u Hastingsu³⁸, která se odehrála 14. října 1066 nedaleko anglického pobřeží.

Eustác měl v bitvě zachránit samotného vévodu Viléma. Eustác sám utrpěl zranění, když byl zasažen mohutným úderem, který mu způsobil krvácení z úst a nosu. I přesto bitvu přežil na rozdíl od uchvatitele trůnu Harolda II. Godwinsona, jehož smrt je na slavné tapiserii z Bayeux vyobrazena po zásahu šípů do oka. Eustácovi byla prokázána pocta, když byl na téže tapiserii zachycen vedle Viléma Dobyvatele s praporem v ruce. Nicméně se nesmíme domnívat, že byla Eustácova účast na tažení Normanů motivována věrností k Vilémovi, či snad pevným přátelstvím. Nedlouho po bitvě, roku 1067, proběhla takzvaná Kentská vzpoura proti novému králi Vilémovi, ve které se Eustác chopil vedoucí role, když mu byla nabídnuta anglická koruna, pokud by se podařilo Viléma svrhnout. Rebelující šlechtici tak učinili, jelikož Eustáce znali již z minulých let a je popisován jako jejich soused,³⁹ z toho je zcela patrné, že součástí panství hraběte z Boulogne byly i statky v Anglii. Vzpoura neměla dlouhého trvání a ztroskotala již v počáteční bitvě o Dover.

Síly proti normanskému opevnění v Doveru vedl sám Eustác. V domnění, že přístavní město nebude příliš chráněno, pokusil se o noční přepadení z moře. Posádka města se však rychle zorganizovala a Eustácovi rytíři byli krvavě zabijeni, hrabě musel dát pokyn k ústupu. Při zmatečném ústupu k moři řada bojovníků spadla ze známých bílých útesů a pod nimi našla neslavnou smrt. Eustácovi se podařilo vyvážnout z bitevní vřavy, když na koni ujel k jedné ze svých lodí. Eustác byl nakonec souzen za své zrádné jednání koncem roku 1067 ve Westminsteru, jeho čest i panství utrpěly, když byla část jeho držeb králem zabavena. Ovšem jeho vlivné postavení jak na kontinentě, tak v Anglii mu zajistilo, že ze soudu vyšel vcelku dobře a netrvalo dlouho a brzy se vrátil zpět mezi úzké královy spolupracovníky. Ze soupisů půdy v Domesday book plyne, že Eustác byl po Robertu z Mortain druhým největším vlastníkem půdy v Anglii.

Poslední z důležitých událostí ze života Eustáce II. z Boulogne se tentokrát odehrála na kontinentě. Jednalo se o spor mezi vdovou po hraběti Balduinovi VI. Flanderském (†1070), Richildou, a bratrem Balduina VI. Robertem Fríským. Předmětem sporu byly právě Flandry. Richilda prosazovala nárok svého syna Arnulfa III., Robert hájil své vlastní zájmy. Francouzský král podpořil nárok vdovy. A jelikož Eustácův bratr Godefroy byl pařížským biskupem a

³⁸ ANDRESSOHN C. J. The Ancestry and life of Godefroy of Bouillon, s. 22.

³⁹ Tamtéž, s. 22.

královým kancléřem, přiklonil se Eustác na stranu krále. Spor vyvrcholil 22. února 1071 v bitvě u Casselu. Síly Roberta Fríského zatlačily vojska krále Filipa a biskupa Godefroye, ale Eustácovi se podařilo Roberta zajmout. Následně proběhlo jednání mezi Robertem Fríským a králem, kde došlo k jejich smíru, a jelikož Arnulf III. v bitvě padl, byly Flandry a titul hraběte dány Robertovi.

Není zcela známo, kdy hrabě Eustác II. z Boulogne zemřel, životopis jeho ženy Idy udává, že po roku 1082 byla již vdovou. Zemřel tedy pravděpodobně někdy před tímto rokem. Jeho nejstarší syn Eustác III. z Boulogne je uváděn jako hrabě v roce 1088.

3. 2. Život Godefroye z Bouillonu před 1. křížovou výpravou

Přesné datum ani rok narození Godefroye z Bouillonu nám nejsou zcela známy, s přesností nelze potvrdit ani místo jeho narození. Ohledně roku jeho narození platí konsenzus, že se tak událo okolo roku 1060. Když historik Harold Lamb popisuje zahájení výpravy Godefroye a jeho bratrů do Svaté země, popisuje je jako šedooké mladíky, smějící se štěstím. Bridge však toto tvrzení suverénně dementuje s tím, že vévodovi bylo v čase první křižiáky již šestatřicet let.⁴⁰ Andresshon dokládá důvěryhodnost narození okolo roku 1060 tím, že v kronikách bývá k roku 1076 Godefroy označován jako „*jinoch*“.⁴¹ Tím je problém ohledně přibližného roku narození Godefroye vyřešen.

Dále zbývá vyjasnění místa jeho narození. Možností je hned několik. Jako prameny k této otázce slouží životopisy jeho matky Idy. V nejstarším je uváděno Boulogne jako místo Godefroyova narození. Tvrzení, že Boulogne je oním místem, kde se budoucí Ochránce svatého hrobu narodil, je zcela oprávněné, bylo to přeci jen panství jeho otce a jeho matka tam po sňatku s Eustácem II. strávila většinu života. Ovšem v pozdějším životopisu se uvádí obec Baisy. Ani to není zcela vyloučené, jelikož se jednalo o rodový majetek. Nabízí se ovšem možnost, že se může jednat o snahu pozdějších autorů prohlásit Godefroye za rodilého Belgičana, jelikož Baisy leží přibližně 30 kilometrů jižně od Bruselu. Nicméně to zůstává předmětem dohadů, stejně jako celá otázka místa narození Godefroye z Bouillonu.

Kronikář Vilém z Tyru uvádí ve své kronice s názvem *Historia rerum in partibus transmarinis gestarum*, tedy *Dějiny skutků konaných za mořem*, že Godefroy z Bouillonu byl nejstarším ze čtyř bratrů. Bratři jsou jmenováni jako právě Godefroy, Eustác, Balduin a Vilém.⁴²

⁴⁰ BRIDGE A. Křížové výpravy, s. 56.

⁴¹ Monumenta Germaniae Historica Scriptores, s. 615., citováno dle Andresshon J. C. The Ancestry and life of Godefroy of Bouillon, s. 26.

⁴² Srov. William of Tyre, A History of deeds done beyond the Sea. Ed. EVANS A. P., s. 387.

To ovšem není pravda, Vilém z Tyru je jediný, kdo uvedené pořadí uvádí a jediný, který zmiňuje jakéhosi Viléma. Je ale pravdou, že Godefroy měl ještě jednoho bratra, ne Viléma, ale rovněž Godefroye, který byl nelegitimním synem hraběte Eustáce II., o jeho existenci nás informuje anglická Domesday book, kde je spolu se svým otcem uváděn jako držitel statků na ostrově, a rovněž kronika Viléma z Malesbury⁴³. Odchyly v popisu života Godefroye z Bouillonu v kronice Viléma z Tyru jsou evidentní snahou o romantizaci a idealizaci prvního křesťanského vládce Jeruzaléma po takřka pěti stech letech. Skutečnost byla taková, že nejstarším z bratrů byl Eustác III. z Boulogne, to je evidentní, protože je označován jako boulogneský hrabě již roku 1088. Zdědil tedy hraběcí titul a s ním i rozsáhlé panství, což bylo výsadou nejstarších synů. Druhorozený Godefroy si musel svou pozici získat jinak.

První příležitost a jakási přízeň osudu přišla roku 1076, kdy byl zavražděn Godefroy Hrbatý, Godefroye z Bouillonu, strýc z matčiny strany. Jeho smrt byla nečekaná, ne však okamžitá. Měl ještě dost času promyslet si, co bude s jeho panstvím po jeho blížící se smrti a vzhledem k tomu, že neměl potomka, adoptoval na smrtelném loži svého synovce, a tak jej učinil svým dědicem. Godefroy se o smrti svého strýce dozvěděl až s odstupem, zúčastnil se však pohřebního procesí ve Verdunu, kde jej opatroval jeho příbuzný biskup Jindřich, který rovněž vedl pohřební obřady za jeho strýce. Hrabství Verdun bylo součástí rozsáhlého dědictví po Hrbáčovi, nejdůležitější z majetků po strýci však bylo hrabství Bouillon. Na důležitosti přidávalo tomuto nepřilíš velkému území jeho strategické postavení. Hrad Bouillon byl silně opevněný a využíval přírodního terénu ke své ochraně, byl vystavěn jako ochrana východní hranice ještě za vlády Karla Martela. Dále se v okolí hradu nacházelo množství vesnic, které spravovali údělní rytíři, vrstva, jež byla v té době velmi ceněná jak panovníky, tak vysokou šlechtou.⁴⁴ Držitel hrabství Bouillon se tak mohl opřít o rytíře v té oblasti, a tak zajistit svou pozici. Vedle toho stála asi 35 kilometrů od Bouillonského hradu další významná pevnost ve Stenay, vybudovaná za vlády Karla Holého, ta byla rovněž součástí dědictví po Hrbatém. Mohlo by se zdát, že mladičkový, zhruba šestnáctiletý Godefroy se záhy stal mocným pánem v rámci Svaté říše, nebylo tomu tak.

Přibližně měsíc po smrti Hrbatého dorazil do Utrechtu král Jindřich IV., aby zde oslavil Velikonoce. Tou dobou byl v Utrechtu i Godefroy z Bouillonu, očekávajíc svou investituru jako lotrinského vévody. K tomu ovšem nedošlo, Jindřich udělil titul svému synovi Konrádovi, kterému v té době byly pouhé dva roky. Moc nad panstvím po zesnulém Godefroyovi Hrbatém

⁴³ Srov. WILLIAM OF MALMESBURY, GILES, John Allen, ed. *William of Malmesbury's Chronicle of the Kings of England: From the earliest period to the reign of King Stephen* [online]. 1. Charlie Howard. The Internet Archive/American Libraries, 2015, s. 219. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: https://www.gutenberg.org/files/50778/50778-h/50778-h.htm#BOOK_IF

⁴⁴BROOKE Ch. Evropa středověku v letech 962-1154, s. 74.

tak fakticky držel král. Mladému rytíři z Bouillonu byl udělen v léno pouze markyzát antverpský. Není zcela jasné, jak se k tomuto protivenství Godefroy postavil. Kovařík a Andresshon se zde rozcházejí. Zatímco Kovařík říká, že se v tomto incidentu zachoval klidně a proti králi nijak nezatrpkl,⁴⁵ Andresshon, s odkazem na kroniky popisuje Godefroyův postoj vůči královi jednání jako hořké zklamání.⁴⁶ Kovařík krom toho zmiňuje, že vedle Antverp udělil král Godefroyovi ještě hrabství Verdun a Bouillon.⁴⁷ Toto udělení Andresshon nezmiňuje, nejspíše proto, že zmíněná dvě panství nebyla zcela pevně v Godefroyově držení, jak dále rozvádí a jak je v této práci následně probíráno. Ovšem vzhledem k tomu, že mezi Godefroyem a Jindřichem IV. nedošlo k žádnému sporu, lze z toho vyvodit, že král svému mladému vazalovi přislíbil udělení dolnolotrinských držav spolu s titulem vévody, až jaksí dozraje. To se jeví od krále jako moudré rozhodnutí, mladý a nezkušený šlechtic by se nepochybně potýkal s mnohými obtížemi při udržení tak rozsáhlého panství. Na tom se ostatně shodují oba citovaní historikové.

Godefroyovo postavení jako budoucího vévody bylo již od počátku v ohrožení. Vdova po Godefroyovi Hrbatém, Matylda Toskánská, byla stále živá a stále mocná. A po vymření mužské linie rodu si činila nárok na pozemky po svém manželovi. A ačkoliv vztah mezi ní a Hrbatým byl zcela prázdný a chladný, ambiciózní hraběnka se neostýchala zpochybnit rozhodnutí svého muže učinit ze svého synovce dědice rodového panství. Vedle Matyldy stáli proti Godefroyovi další mocichtiví páni. Hrabě Albert z Namuru si činil nárok na Dolnolotrinské vévodství přes svou manželku, jejímž prvním manželem byl bezdětný (míněno bez mužského potomka) Fridrich Lucemburský, který měl Dolnolotrinsko v držení, když Godefroy Vousatý bojoval proti Jindřichovi III. Theodorich, biskup verdunský, se rovněž připojil k této koalici proti Godefroyovi a vyjádřil podporu nároku dědických práv po Godefroyovi Hrbatém ve prospěch jeho vdovy Matyldy Toskánské. Matylda měla ve svých záležitostech značnou oporu u papeže Řehoře VII., stejně jako on měl podporu ze strany této šlechtičny. I v případě sporu o dědictví po Hrbatém se papež postavil za Matyldu, která ovšem pobývala v Itálii. Papež tedy pověřil remešského biskupa Manasses, aby podpořil koalici proti Godefroyovi z Bouillonu. Jak papež chtěl, tak Manasses činil a podpořil nároky Matyldy a Alberta. Výsledkem bylo, že hrabství Verdun získal od Matyldy se souhlasem biskupa Alberta z Namuru. Spor o lotrinské dědictví se odehrával na pozadí mnohem závažnějších konfliktů, a to sporu o investituru mezi papežem a římskoněmeckým králem a občanské války, kterou proti Jindřichovi vedl vzdorokrál Rudolf Švábský.

⁴⁵Srov. KOVAŘÍK J. Rytířské bitvy a osudy 1066-1214, Meč a kříž, s. 165.

⁴⁶Srov. ANDRESSHON C. J. The life and ancestry of Godefroy of Bouillon, s. 33.

⁴⁷Srov. KOVAŘÍK J. Rytířské bitvy a osudy 1066-1214, Meč a kříž, s. 165.

Není zcela jasné, jakou roli hrál Godefroy z Bouillonu v rané fázi (1078-1080) trestného tažení Jindřicha IV. proti vzpurnému Rudolfovi. Je ovšem zřejmé, že jako antverpský markýz byl povinován vazalským slibem vůči králi a musel mu pomoci. Vilém z Tyru ve své kronice líčí skutky mladého rytíře z Bouillonu vsutku heroicky a uvádí jej jako jednoho z nejschopnějších králových knížat. Stěžejním bodem tažení byla bitva na Elsteru, řece, která v češtině nese název Bílý Halštrov, stalo se 14. srpna 1080. Někteří historikové zpochybňují, zdali Godefroy vůbec v této bitvě byl. Nicméně Vilém z Tyru přisuzuje Godefroyovi v této bitvě jednak čest největší, tedy držení panovnickovy korouhve a vedení jeho vojenských oddílů, za druhé skutek nejchrabřejší, tedy zabití vzdorokrále Rudolfa vsutku pozoruhodným způsobem, a tak rozhodnutí celé bitvy. Dovolím si zde uvést přímé znění události, jak ji zaznamenal Vilém z Tyru:

„Toho dne, zatímco vojska na obou stranách bojovala udatně a dorážela na sebe tvrdě svými meči, stalo se tak, že vévoda (míněně Godefroy z Bouillonu), který vedl císařovy síly orlic (míněně královská korouhev), přesunul se k řadám, vedeným vzdorokrálem Rudolfem, a císařem vedené síly tam nasměroval. Když Godefroy dorazil k řadám, vedeným králem, propukly v naprostý zmatek, a přímo před očima císařovými a některých jeho velmožů vévoda zarazil korouhev, kterou nesl, přímo do králova srdce. Načež shodil bezvládné tělo na zem, Godefroy pak znovu pozvedl císařskou korouhev, celou zbrcenou královou krví.“⁴⁸

Romantické vyobrazení Godefroye je zde zcela patrné, rovněž je zde několik faktických nepřesností. Godefroy byl v čase této bitvy markýzem, nikoli ještě vévodou, i když by se mohlo jednat o označení vysoce postaveného šlechtice jako takového. Nicméně další nepřesností je, že Jindřich nebyl v době bitvy císařem. Skutky tehdy ještě antverpského markýze se jeví v podání Viléma z Tyru poněkud přehnané, nicméně jeho účast na bitvě nelze spolehlivě vyloučit. Jeho zapojení se jeví jako zcela logický krok, aby si naklonil Jindřicha IV., na jehož rozhodnutí závisela Godefroyova investitura jako dolnolotrinského vévody. Krom toho nejen Vilém z Tyru zmiňuje účast Godefroye v bitvě na Elsteru, například je zmíněn jako králův doprovod v kronice Helmolda z Bosau.⁴⁹

Po tomto slavném vítězství vojsk právoplatného krále Jindřicha IV. nad vzpurným Rudolfem a jeho Sasy však válečná tažení nekončí. Jindřich byl znovu v papežské nemilosti a proti papeži se nakonec rozhodl zakročit silou. V té době měl Godefroy v držení pouze antverpský markýzát a panství Bouillon, právě na opevněný hrad Bouillon si stále, jak se říká,

⁴⁸ William of Tyre, A History of deeds done beyond the Sea. Ed. EVANS A. P., s. 390, 391.

⁴⁹ Srov. HELMOLD Z BOSAU a Jan ZDICHYNEC, MORAVOVÁ, Magdalena, ed. *Kronika Slovanů*. Praha: Argo, 2014, s. 70.

brousil zuby hrabě Albert z Namuru. Vzájemné spory mezi Godefroyem a Albertem načas přerušilo Jindřichovo tažení do Itálie, kterého se pravděpodobně účastnili oba pánové. Markýzova role v italském tažení je stejně nejasná jako v boji proti Sasům a jejich vévodovi, nejvíce pak jeho účast v bitvě o Řím roku 1084. Kovařík se odvolává na, jak sám píše „určité zprávy“, které uvádí, že v čase bojů v Římě zachvátily Godefroye záchvaty zimnice.⁵⁰ Naopak kronikář Vilém z Malmesbury líčí skutky bouillonského rytíře v Římě vcelku podrobně.⁵¹

S koncem tažení krále Jindřicha IV. do Itálie a s Godefroyovým návratem na sever znovu začaly spory s Albertem z Namuru, který byl podporován verdunským biskupem. Albert se spolu s vojsky biskupa Theodericha pokusil dobýt hrad Bouillon, ovšem Godefroyův vojenský um byl značný a podařilo se mu obléhatele odrazit. Na to se spojil s jistým Jindřichem, hrabětem z Grandpré, ten jako poděkování Godefroyovi za propuštění ze zajetí pustošil hrabství Verdun, a to včetně pozemků, které měl v držení biskup Theoderich. Godefroyovi nepřátelé se rozhodli k protiútoků, který vyústil v krvavou bitvu se ztrátami na obou stranách. Kovařík uvádí, s odvoláním na Viléma z Tyru, že střetnutí předcházela Boží soud mezi Godefroyem z Bouillonu a Albertem z Namuru.⁵² Rozhodující však byly posily Němců z Antverp a posily Francouzů, které přišly bouillonskému pánu na pomoc z Boulogne pod vedením jeho bratrů Eustáce III. a Balduina. Albert se vzdal a biskup Theoderich z Verdunu byl z obav před mocnými silami boulogneských bratrů nucen vyjednávat za pomoci Jindřicha, biskupa z Liège, který byl již v minulosti ceněným spojencem a přítelem Godefroye. Tímto vítězstvím roku 1086 upevnil Godefroy z Bouillonu svou moc i nad panstvím Verdun.

Následujícího roku 1087, dne 10. května dorazil nyní již císař Jindřich IV. do Cách, kde s ním mezi mnoha jeho věrnými velmoži byl i Godefroy z Bouillonu, pro nějž byl tento den zásadní. V tamní katedrále se konal obřad, při kterém byl císařův třináctiletý syn Konrád ustanoven svým otcem za římskoněmeckého krále a slavnostně pomazán biskupem Sigewinem. Mladý Konrád byl již od svých dvou let dolnolotrinským vévodou, když jej nyní jeho otec ustanovil spoluvladařem v říši, aby posílil dynastické nástupnictví, byl z něj tento vévodský titul sňat. Titul byl uvolněn pro Godefroye z Bouillonu, který na něj měl jako jediný zcela nepochybný legitimní nárok. Od tohoto dne byl tedy Godefroy IV. vévoda dolnolotrinský. V jeho držení bylo rozsáhlé území na východě Svaté říše římské, zahrnovalo vévodství Dolní Lotrinsko, hrabství Verdun, markýzát Antverpy a panství Bouillon, Stenay a Mosay.

⁵⁰ Srov. KOVAŘÍK J. Rytířské bitvy a osudy 1066-1214, Meč a kříž, s. 166.

⁵¹ Srov. WILLIAM OF MALMESBURY, GILES, John Allen, ed. *William of Malmesbury's Chronicle of the Kings of England: From the earliest period to the reign of King Stephen*, s. 394.

⁵² Srov. KOVAŘÍK J. Rytířské bitvy a osudy 1066-1214, Meč a kříž, s. 166.

O jeho dalších skutcích před 1. křížovou výpravou není mnoho známo, nicméně se nevyhnul zatažení do stále trvajících sporů mezi papežstvím a autoritou císaře Svaté říše. Je známo, že pomáhal svému příteli biskupu Jindřichovi z Liège při prosazování tzv. *treuga Dei*, tedy Božího míru na svém území. Jednalo se o instituci, která v podstatě upravovala pravidla boje mezi křesťanskými pány a rytíři, za porušení byly ukládány jak církevní, tak světské tresty. Po smrti biskupa Jindřicha byl investován jistý Otbert, který požadoval od okolních pánů, včetně Godefroye, aby zajistili bezpečí v jeho diecézi proti exkomunikovanému lovaňskému hraběti a zbojníkům. Godefroy této situace využil pro obsazování opatských pozic na svém území, jelikož měl, jak uvádí Andressohn, velký zájem na tom, aby v kláštřech na jeho území panovala zbožnost a prosperita.⁵³

Ovšem v této době se Godefroyův zájem otáčí k aktuální vyhlášené křížové výpravě. Pravděpodobně právě proto není v kronikách kladen na jeho roli ve sporu mezi církevní a světskou mocí příliš velký důraz.

3. 3. Godefroy z Bouillonu na křížové výpravě – cesta do Konstantinopole

Papežovo volání k ozbrojené pouti do Svaté země se rychle šířilo po Evropě, a právě v Lotrinsku se i zásluhou Petra Poustevníka dostalo výzvě nadšeného ohlasu. Mnoho mužů, prostých i urozených, horlivě přijalo kříž a ve jménu Krista se vydávali do Levanty. Godefroy z Bouillonu nebyl výjimkou, patřil ovšem k rozvážnějším pánům. V prosinci 1095 papež ustanovil jako den odchodu křížáků z Flander a Lotrinska 15. srpen 1096. Byl ponechán necelý rok, aby se mohli všichni připravit na cestu.

Křížová výprava nebyla levný podnik, jak panstvo, tak chudáci museli shánět prostředky pro svůj pochod napříč Evropou. Godefroy musel své značné území v Lotrinsku rozprodávat, nebo zastavovat. To se hodilo zejména klášterům na jeho území a okolním biskupstvím. Vévodova matka Ida byla v přípravách na cestu velmi aktivní, na její radu nakládal Godefroy se svým majetkem následovně: velké statky byly prodávány, či zastavovány okolním zeměpánům a menší pozemky byly dávány Pánu.⁵⁴ Tak například panství Bouillon získal biskup Otbert za cenu 1300-1500 liber stříbra, s příslibem možného vykoupení nazpět. Hrabství Verdun bylo zase prodáno tamnímu biskupovi Richerovi. V životě Godefroye nejsou žádné zmínky o manželce, či milence, což je na muže jeho věku a postavení a na onu dobu přinejmenším divné. Zdá se, že Godefroy za sebou páčil mosty, jednal jako by se neměl nikdy vrátit.⁵⁵ Těžko říct, co přesně vedlo dolnolotrinského vévodu k připojení se k výpravě. Mohlo

⁵³Srov. ANDRESSOHN C. J. *The life and ancestry of Godefroy of Bouillon*, s. 46.

⁵⁴ANDRESSOHN C. J. *The ancestry and life of Godefroy of Bouillon*, s. 50.

⁵⁵Srov. KOVAŘÍK J. *Rytiřské bitvy a osudy*, s. 168.

se jednat o vliv jeho zbožnosti, ke které byl vychováván svou matkou Idou, či se jednalo o dobrodružnou povahu Lotrinčana, poutě do svaté země nebyly pro jeho krajany ničím cizím.⁵⁶ To vše je bohužel předmětem spekulací, ale je zřejmé, že bez manželky a potomků jej doma nic moc nedrželo. Spolu s ním se na cestu vydali i jeho bratři Eustác III. z Boulogne a Balduin. Nejstarší Eustác se k odchodu vůbec neměl a bude tomu odpovídat i jeho role během výpravy. Není se čemu divit, byl dědic mocného Eustáce II., měl tedy své dobré postavení v Evropě již zajištěné. Balduin byl naprostý opak, výprava pro něj byla příležitostí, jak se prosadit a získat panství na východě. Právě proto s sebou vzal svou ženu Godveru a své děti. V příběhu Kossakové je Balduinova žena jmenována jako Guntrama, ovšem o jejích dětech není v románě ani zmínka.

Po debaklu tažení Petra Poustevníka bylo třeba najít viníka tohoto nezdaru. Prst ukázal na Židy. V městech podél Rýna se rozhořela vlna nenávisti proti této menšině, podněcovaná náboženskými fanatiky. Na jaře roku 1096 se v západní Evropě zformovalo několik houfů křižáků, připravených posílit rozpadlé řady Petra Poustevníka. Největšímu velel Emerich, hrabě z Leisingenu, jeho pochod směrem na východ byl doprovázen řadou vražedných pogromů proti Židům. Ani církve nebyla s to poskytnout Židům ochranu. Příkladem je událost, kdy wormský biskup poskytl azyl Židům, avšak křižáci vedení Emrichem vtrhli 20. května 1096 do biskupské rezidence a Židy bez ostychu zmasakrovali. K řádění docházelo i v Čechách, kde muži vedení jistým knězem Volkmarem pobili pražskou židovskou komunitu. Vojsko německého kněze Gotshalka vedlo rovněž antisemitské pogromy v místech, kudy procházeli. Všem těmto třem vůdcům učinil přítrž až uherský král Koloman, který nestrpěl, aby zdivočelí křižáci vraždili jeho poddané. Houfy byly Maďary rozprášeny.

Pro řadu pánů se staly protižidovské nálady zdrojem velkých příjmů, potřebných k financování jejich tažení do Zamoří. Za ušetření Židů, či za jejich ochranu pobírali nemalé výkupné. Stranou nezůstal ani křižák z Bouillonu, který od kolínských a mohučských Židů inkasoval tisíc stříbrných mincí.⁵⁷ Židé našli oporu až u císaře Jindřicha IV., který své leníky zavázal přísahou k ochraně Židů, a to včetně Godefroye, ani to jim však nebránilo od Židů vybírat peníze.⁵⁸ Celkově se jedná o smutnou a bolestivou kapitolu církevních dějin, kdy křesťané prolévají krev svých starších bratrů ve víře.

Nicméně poté, co císař vyvázal vévodu z povinnosti setrvávat na svém panství a povolil mu odchod na křižácké tažení, vyrazila armáda z Lotrinska. Stalo se tak pravděpodobně na den,

⁵⁶ ANDRESSOHN C. J. The ancestry and life of Godefroy of Bouillon, s. 49.

⁵⁷ Srov. Bridge A. Křížové výpravy, s. 49.

⁵⁸ Srov. ANDRESSOHN C. J. The ancestry and life of Godefroy of Bouillon, s. 52.

který určil papež, tedy 15. srpna 1096. Godefroy z Bouillonu vyrazil se svými bratry v doprovodu armády, čítající 10000 rytířů a 30000 pěších,⁵⁹ kterým Godefroy velel. Jednalo se o dobře vyzbrojené a mnohdy již v boji zkušené bojovníky, kteří pochodovali podél Dunaje a po pětadvaceti dnech dorazili k uherské hranici. Vzdálenost z Lotrinska k Uhrám je cca 800 kilometrů, při této vzdálenosti a tomto časovém intervalu ušli křižáci asi 32 kilometrů denně. Cesta probíhala klidně a obešla se bez pogromů a jiných potíží, které se děly během pochodů chudiny a fanatiků. Z hlavních vůdců kruciáty je Godefroy uváděn jako druhý, který se do Zámorí vypravil. Před ním vyrazil Hugo z Vermandois, bratr francouzského krále Filipa I., ten ovšem při tažení žádným významným činem neprospěl a k Jeruzalému ani nedospěl, za což byl papežem exkomunikován.

Ačkoliv se lotrinští křižáci chovali vcelku spořádaně, uherský Koloman se zkušenostmi z předchozích křižáckých vojů požadoval od Godefroye záruku o zachování klidu. Godefroy opustil se svým doprovodem křižáckou armádu a vydal se jednat s králem Kolomanem. Na hradě v Šoproni pobyl jako host jeden týden. Král k němu přistupoval s náležitou úctou, nikoliv jako s vůdcem divoké sebranky. Godefroyovi se podařilo vyjednat dobré podmínky pro přechod křižáků Uhrami a nákup zásob. Jako záruka klidu byl Balduin vzat s rodinou jako rukojmí, zpočátku se mu nechtělo k této podmínce přistoupit, nicméně, když zjistil, že pod královou ochranou bude putovat v přepychu, ochotně souhlasil.⁶⁰ 30. září 1096 pokračovala výprava dál na východ. Po přechodu řeky Sávy byl Balduin propuštěn a armáda pokračovala k byzantské Niši, kde se setkala s vyslanci císaře Alexia. Godefroy se zavázal k poklidnému přejití do Konstantinopole. Problém nastal, když se křižáci dozvěděli, že císař má v držení Huga z Vermandois a odmítá jej propustit. Godefroy chtěl císaře přimět k propuštění zajatce vyplněním kraje Silivri, asi 80 kilometrů od Bosporu. K tomu došlo v první polovině prosince 1096. Godefroy byl povahově velmi vznětlivý⁶¹, když nebylo po jeho, ovšem císařovo poselstvo jej ubezpečilo a propuštění hraběte z Vermandois.

Po 130denním pochodu a přibližně 2400 kilometrech dorazila křižácká armáda pod vedením Godefroye z Bouillonu do Konstantinopole. K městu dorazili 23. prosince 1096.

3. 4. Z Konstantinopole do Antiochie

Před Konstantinopolí začaly vznikat tábory, kde se křižáci schovali před sněhem a mrazy těch dní. Alexios se snažil získat si velitele mnohými dary a okázalostí. V táborech se však rozšířilo,

⁵⁹ Tamtéž, s. 53.

⁶⁰ KOVAŘÍK J. Rytířské bitvy a osudy, s. 168.

⁶¹ Srov. ANDRESSOHN C. J. The ancestry and life of Godefroy of Bouillon, s. 59.

jak se císař zachoval k Hugovi, který pod nátlakem složil císaři lenní přísahu. Godefroy se zdráhal vstoupit do města, tak jako se zdráhal složit přísahu, přeci jenom byl již leníkem Jindřicha IV. Alexios nakonec přistoupil k odříznutí zásobování Lotrinčanů. Prudký Lotrinčan začal plenit předměstí a oblehl Blachernský palác. V boji se však byzantské jednotky prokázaly silnější a vévoda byl nucen složit lenní přísahu vůči císaři. Stalo se tak 20. ledna 1097. Dle mého soudu se právě zde jedná o nejmarkantnější historickou odchylku, které se Kossakové ve svém popisu Godefroye dopustila. V románovém podání to byl Balduin, kdo se chystal napadnout Blachernský palác a uloupit tamní madonu, Godefroy by si raději vzal život, než aby něco takového připustil. Kossaková jeho roli při této události zcela překroutila, to Godefroy byl ve skutečnosti při této události „padouch“. Nicméně byla poté jeho vojska přeplavena do Malé Asie.⁶²

V první polovině roku přicházeli se svými silami ostatní vůdcové křížové výpravy. Počátkem dubna dorazil obávaný Norman Bohemund a jeho synovec Tankred. Válka Byzance s Normany byla stále v živé paměti. Bohemund však chtěl zapůsobit na císaře a lenní přísahu brzy složil. 27. dubna dorazily jednotky v čele s Raimondem z Toulouse, nejbohatší z křižáckých pánů, v jeho družině byl i duchovní vůdce tažení biskup Adhémar z Le Puy. Raimond jako jediný složil pozměněnou přísahu, která nezahrnovala dobytá území.⁶³ Jako poslední dorazili v květnu Robert II. Flanderský, Robert Normanský, bratr anglického krále a Štěpán z Blois, zeť Viléma Dobyvatele.

Vše bylo připravené k zahájení tažení proti Seldžukům. Prvním cílem byla Nikája, kam se jako první vydal Godefroy s Normany a město 14. května oblehli. Nikája byla sídelním městem sultána Kiliče Arslana, který nebyl v městě přítomný. Kilič Arslan napadl zadní voj křižáků, avšak evropská těžká jízda ušetřila sultánovi porážku. Když dorazili ostatní vůdcové a Alexios zahájil námořní blokádu, město se 19. června vzdalo do rukou Byzantinců. Z kronik víme, že Godefroy se projevil jako zdatný lučištník.⁶⁴

Křižáci nebyli rádi, že město dostala Byzance, nicméně dostali podíl z kořisti a první vítězství přidalo na morálce. Celé vojsko bylo rozděleno do dvou hlavních oddílů, Normané a Flanderští pod vedením Bohemunda spolu s Byzantinci vedenými Tatikiem a Lotrinci a Provensálci vedení Raimondem a Godefroyem. Sultán již 29. června překvapil Bohemundův voj a 1. července došlo k bitvě u Dorylaia. Sultánův moment překvapení byl zmařen příchodem vojsk Godefroye a Raimonda, kteří Turky porazili a křižáci tak zabrali jejich vojenský tábor.

⁶² MEYER H. E. Dějiny křížových výprav, s. 66.

⁶³ Srov. Tamtéž, s. 67.

⁶⁴ Srov. KOVAŘÍK J. Rytířské bitvy a osudy, s. 171.

Vojska mohla postupovat dále do Anatólie. Přechod anatólské pouště a hor byl jedním z nejtříznivějších na celé výpravě. Voj se dal do pohybu 4. července za největších letních veder. Vyprahlá země neposkytovala takřka žádnou vláhu a ustupující Turci za sebou zanechávali otrávené studny a spálenou zem.⁶⁵ Zvířata i lidé umírali žízní a vyčerpáním. Naštěstí se Turci v Ikoniu doslechli o blížící se armádě a město kvapem opustili. Křižáci se zásobili na další pochod. Následně porazili vojsko Danišmendovců u Herakleie. U Tyany se hlavní křižácký voj rozdělil, Tankred a Balduin vyrazili průsmykem v pohoří Taurus, zvaném Kilikijská brána. Větší část výpravy se vypravila do Caesareje a odtud na jihovýchod přes Antitaurus do Maraše., kam dorazili počátkem října. Křižáci zde mohli počítat s potencionální pomocí místních křesťanů.⁶⁶ Tankred z Balduinem obsadili Kilikii, Tankred dobyl rodiště sv. Pavla, které však musel vydat Balduinovi, jejich roztržky následně vyústil v otevřený spor a Tankred se vydal na jih, kde dobyl Alexandrettu a před Antiochií se připojil k hlavní armádě. Balduin je zastihl ještě v Maraši, kde se Godefroy zotavoval z napadení medvědem a jeho žena zde našla smrt. Balduin se následně vydal ostře na východ směrem k Edesse, k Antiochii se nevydal. Před ní stanuli křižáci 21. října 1097.

Křižácké síly ovšem nestačily, aby oblehly celé město, které bylo chráněno vysokou hradbou s 400 věžemi. V prosinci došlo k potyčce s damašským velitelem Dukakem, byl však jasně odražen. Zásobování armády bylo však obtížné, morálka klesala, docházelo k dezercím, a dokonce i ke kanibalismu. Přesto se podařilo uzavřít kruh kolem města, a to v březnu 1098. Do tábora se donesla zpráva o Balduinovi, který v Edesse převzal moc, to pravděpodobně motivovalo Bohemunda ke snahám získat město pro sebe.⁶⁷ Navíc se k městu blížilo z Mosulu mocné vojsko válečníka Kerbogy. Bylo nutné město obsadit před jeho příchodem.

Bohemund využil sporů na dvoře antiošského emíra a spojil se s jistým velitelem Firúzem. V noci z 2. na 3. června využili křesťané lsi a předstírali ústup, mezitím Firúz vpustil Bohemunda do jedné z věží. Hradby byly dobyty a s nimi celé město kromě citadely. Nicméně nebylo vyhráno, brzy nato dorazil Kerboga a křižáky oblehl a obsadil citadelu. Vyhladovělí křižáci byli silně demoralizováni, chtělo to zázrak. A k tomu došlo, jistý Petr Bartoloměj měl vidění světců a bylo mu sděleno, kde najít Svaté kopí. Dnes je známo, že se jednalo o zbožný podvod,⁶⁸ ale splnil účel. Křesťané se pod Svatým kopím sjednotili a vyrazili proti Kerbogovi. Bohemund se projevil jako výtečný stratég a svým manévrem prorazil obléhání a nepřítele porazil. Antiochie byla 28. června 1098 získána pro křižáky.

⁶⁵ Bridge A. Křížové výpravy, s. 74.

⁶⁶ Srov. MEYER H. E. Dějiny křížových výprav, s. 69.

⁶⁷ Srov. Tamtéž, s. 72.

⁶⁸ Srov. Tamtéž, s. 74.

3. 5. Z Antiochie do Jeruzaléma

Mohlo by se zdát, že vytoužený cíl křížové výpravy, Jeruzalém, je již na dosah, přeci jenom jsou od sebe tato města vzdálená ani ne 500 km. Přesto k okamžiku, kdy křížáci stanuli u Božího hrobu, zbýval víc než rok. Tuto prodlevu ovlivnila řada faktorů.

Antiochie padla do rukou křížáků začátkem léta a zřejmě nikdo nechtěl opakovat pochod pouští ve vrcholu letních veder jako při přechodu anatolskou pouští minulé léto, kdy se dopouštěli ohavných činů, aby si zachránili život. Prvním termínem k odchodu byl vybrán 1. listopad. Za druhé se stále vyostřoval konflikt mezi Normany a Provencálci. Bohemund požadoval Antiochii pro sebe, což mu Raimond ztěžoval, co to šlo. Musíme ale uznat, že Bohemund se o město skutečně zasloužil, nebýt kombinace jeho lstivosti a obratnosti, celý podnik by ztroskotal. Nutno poznamenat, že pozdější popisy dobytí Antiochie přisuzují zásluhy Godefroyovi, Helmold z Bosau Bohemunda ani nezmiňuje.⁶⁹

K tomu všemu propukla v Antiochii morová epidemie, takže se vůdcové uchýlovali do bezpečnějších míst, Godefroy se vydal ke svému bratrovi v Edesse. V Sýrii, v oblasti Afrinského údolí, se zapojil do bojů proti Ridwanovi z Aleppa. Tomu předcházela únos rytíře Folberta z Godefroyovy družiny a jeho ženy. Folbert byl zabit a jeho žena pojala za muže tureckého rytíře ve službách Omara, muslimského vládce Azázu. Onen rytíř prováděl výpady proti okolním muslimským vládcům, čímž vyprovokoval Ridwana k útoku na Azáz. Žena poradila Omarovi, aby se obrátil na Godefroye. Omar vydal svého syna jako záruku vévodovi a uzavřeli spojenectví. S podporou vojsk Godefroye a Balduina se podařilo Ridwana porazit. Celá uvedená epizoda nám ukazuje vévodovu pragmatičnost, kdy se rozhodl uzavřít pakt s jinověrcem, ovšem k nelibosti ostatních vůdců výpravy.⁷⁰

Další z epizod v mezidobí mezi Antiochií a Jeruzalémem je boj Godefroye s Arménem Pakradem, který terorizoval tamní mnichy. Ti přišli za vévodou s prosbou o pomoc a on pohnut lítostí nad svými bratry zaútočil a porazil Pakrada. Mniši popsali vévodu jako muže oddaného spravedlnosti.⁷¹

Dne 1. srpna 1098 podlehl moru duchovní vůdce výpravy Adhemár z Le Puy. Křížáci se obrátili na samotného papeže s prosbou, aby se osobně ujal vedení výpravy. Museli se však spokojit s Daimbertem, arcibiskupem z Pisy, který je popisován jako ambiciózní a takřka

⁶⁹ Srov. HELMOLD Z BOSAU. *Kronika Slovanů*, s. 72.

⁷⁰ Srov. JOHN S. *Godfrey of Bouillon Duke of Lower Lotharingia, Ruler of Latin Jerusalem, c.1060–1100*, s. 235.

⁷¹ Tamtéž, s. 237.

bezskrupulózní člověk.⁷² Rovněž nastalo s příchodem Franků narušování řecké církevní správy v oblasti. Mezidobí mezi Antiochií a Jeruzalémem si křižáci krátili výpady na muslimy ovládaná území. Bohemundovy nároky na Antiochii byly nakonec po dlouhých jednáních uznány, čímž byla pauza prolomena. Raimond souhlasil s vydáním Antiochie Normanům za podmínky, že se Bohemud zúčastní celého pochodu do Jeruzaléma. 13. ledna 1099 přijal Raimond vrchní velení poslední etapy.

Přesto musel Raimond vytáhnout sám, jelikož Bohemund se neměl k dodržení slibu a držel se Antiochie, Godefroy a Robert Flanderský zase neuznali Raimondovo velení. Jeho postup však slavil úspěchy a muslimská sídla a pevnosti se buď vykouply, nebo podlehly v boji. Raimond kráčel v čele, oděný v šatu kajícíka, aby svým druhům připomněl jejich slib. To vše přimělo Godefroye, Roberta a na krátko i Bohemunda, aby se k němu přidali. Voj táhl podél pobřeží Středozemního moře a 19. května 1099 vstoupili do Palestiny. Zmíněné roztržky uvnitř islámu byly pro úspěch výpravy rozhodující, neboť Seldžukové se rozhodně nevydali na pomoc svým fátimovským nepřátelům.

7. června křižáci poprvé spatřili Jeruzalém a již v následujících dnech zahájily výpady proti opevnění. Ovšem početní a logistické nedostatky neumožňovaly kompletní obležení skvěle opevněného a zásobeného města. Zvrat nastal, když 17. června dorazily křesťanské lodě s potřebným vybavením ke stavbě oblézacích strojů. Nicméně začínající vedra a zprávy o blížící se muslimské armádě znovu podkopaly morálku křesťanů. Znovu byla potřeba zázrak. Na základě extatického vidění započali křižáci půst, který skončil pochodem kolem města, připomínajícím lid Staré smlouvy u hradeb Jericha (JOZ 6, 7-20). Oblézací stroje byly postaveny, včetně dvou věží. Zbývalo jen upravit terén před hradbami, to započalo den po průvodu kolem města, tedy 10. července.

Kristovi vojáci zaujali následující postavení: na severovýchodě u Labutí věže Godefroy se svou oblézací věží, podél hradeb směrem na západ: Robert z Flander, Robert Normandský a Tankred. Jediný Raimond postupoval s věží z jihu u Sionské brány. Během úprav terénu dopadaly na kamenné zdi těžké kameny z vrhacích strojů. 14. července byl zasypán poslední příkop a nad ránem 15. se věže sunuly ke hradbám pod deštěm šípů a kamení. Na vrcholu severní věže byl Godefroy s bratrem Eustácem, v jižní byl Raimond. Věže se pomalu sunuly celé dopoledne a horké slunce, do nich pražící, muselo křižáky dohánět k šílenství.⁷³ Věže se později dostaly mimo dostřel katapultů a severní dal Godefroy zahalit oblakem dýmu, aby ztížil snahu obránců. Kolem třetí hodiny byl spuštěn most severní věže a vévoda dolnolotrinský

⁷² BROOKE, Christopher. *Evropa středověku v letech 962-1154*, s. 213.

⁷³ Srov. KOVAŘÍK J. *Rytiřské bitvy a osudy*, s. 190.

vstoupil hned jako druhý na hradby, za ním jeho bratr a jako záplava proudily na hradby oddíly křížáků. Obránci na jižní straně se přesouvali na sever, což bylo pro Raimonda znamení, že obrana byla prolomena. Útočníci zapálili jednu z obraných bašt a dým jim pomohl vyhnat obránce z hradeb. Následně se podařilo otevřít Herodovu bránu a spolu s křížáky vtrhla do města i panika.

Křížáci putovali přes 2 roky známým světem na východ a prošli mnohými útrapami. Pološení, sužování hladem a žízní, vedrem a vyčerpáním začali masakrovat vše živé v Jeruzalémě. Ženy, děti, muslimové i Židé, nikdo nebyl uchráněn před ostrými čepeli Kristových vojáků. Kronikáři mluví o potocích krve a popisují na ulicích ležící končetiny. Zvláštní spojení zbožnosti a zvrhlé krutosti bylo jaksí součástí rytířské spirituality.⁷⁴ Kovařík popisuje události 15. července 1099 trefně: „Byl to den velkého vítězství západních křesťanů i hanby křesťanství, den, který vyhloubil na tisíciletí příkop mezi dvěma civilizacemi...“⁷⁵

⁷⁴ Srov. BROOKE, Christopher. *Evropa středověku v letech 962-1154*, s. 77.

⁷⁵ KOVAŘÍK J. *Rytířské bitvy a osudy*, s. 194.

4. Godefroy v Jeruzalémě ve světle historických skutečností 1099–1100

4. 1. *Advocatus Sancti Sepulchri*

Poté, co byla krvežíznivost křižáků nasycena a prach bitvy usedl, bojovníci Krista přestali pobíjet nevěřící a uklidnili své vražedné emoce. Není zcela zřejmé, jakou roli měl vévoda Godefroy v masakrování obyvatel Jeruzaléma, kroniky se v této otázce rozcházejí. Jedni tvrdí, že Godefroy se vražd a rabování zdržel, druzí uvádějí, že i on se na zavrženíhodných skutcích podílel.⁷⁶ Vévodova neúčast je zřejmě snahou pozdějších kronikářů vyzdvihnout Godefroyovu mravnost a charakter. Nicméně je uváděno, že po bitvě přijal Godefroy a ostatní vůdcové výpravy roucha kajících a se slzami se modlili v Chrámu Božího hrobu.

Po vzdání díky za vítězství nastal čas řešit praktické problémy. Bylo třeba vyčistit a zajistit město. Odklizení mrtvol se museli zhostit přeživší saracénští obyvatelé. Těla padlých obránců byla vynesena za hradby a na hromadách spálena. Vůdce obránců Iftikhar al-Dawla byl pod ochranou Raimonda eskortován z města, stejně tak mnoho přeživších Židů se křesťanům vyplatilo. Bylo rovněž nutné ustanovit světskou a církevní správu, týden po dobytí města se sešli křižáčtí vůdcové. Největší podpory pro světskou vládu nad Jeruzalémem se dostávalo Raimondovi z Toulouse. Ten se ovšem zdráhal přijmout vládu nad Jeruzalémem, jelikož spíše dychtil po ustanovení panství přímo na pobřeží. Také mnoho jeho Provensálců považovalo cíl za splněný, a nejen oni se chtěli vrátit do Evropy. Godefroyovi bývá mnohdy připisováno, že odmítl přijmout zlatou korunu na místě, kde Ježíš nosil trnovou, ovšem neprávem. Raimond, aby mohl uplatnit své ambice na pobřeží, s nepřilíživou pokorou odmítl královskou korunu i s vládou. Učinil tak zřejmě proto, aby se moci nechopil Godefroy. Ten na to šel poněkud šalamounsky. Skutečně odmítl korunu i s titulem, ale vládu nad Jeruzalémem přijal jako *Advocatus Sancti Sepulchri*, tedy jako Ochránce Svatého hrobu. Otázka světské moci byla vyřešena. Úřad latinského patriarchy Jeruzaléma bylo nutné rovněž obsadit. Nabízel se kaplan Roberta Normandského, Arnulf, k jeho dosazení však muselo dojít až s odchodem Raimonda do Jericha 1. srpna 1099. Než k odchodu došlo, propukl mezi Godefroyem a Raimondem ostrý spor o Davidovu věž, kterou Raimond odmítal vydat. Na stranu Godefroye se přidali Robert Normandský i Flanderský. Raimond musel citadelu vydat do rukou albarského biskupa, ten ji vzápětí předal Godefroyovi. S odchodem Raimonda byla zajištěna jak světská, tak církevní moc v Jeruzalémě. Godefroyova pozice byla o to více posílena, když Arnulf objevil část relikvie Svatého kříže, v podstatě na truc Provensálcům a jejich Svatému kopí, v jehož autentičnost již mnoho křižáků nevěřilo.

⁷⁶ Srov. Andressohn, s. 102.

Nedlouho po ustanovení světské a církevní vlády vzniklo v Jeruzalémě bratrstvo, které si kladlo za cíl ochranu Božího hrobu a péči o poutníky, k němu přicházející. Nové bratrstvo si vzal pod ochranu sám Godefroy a vedení se ujal jeruzalémský patriarcha.⁷⁷ Z tohoto bratrstva se vyvinul kanovnický řád ochránců Božího hrobu. Ten ovšem nemá přímou souvislost s dodnes fungujícím Rytířským řádem Božího hrobu,⁷⁸ jehož spletité historii by musela být věnována minimálně celá kapitola. Domnívám se však, že Godefroy má v historii této starobylé instituce své místo, jelikož stál u myšlenky organizované ochrany Spasitelova hrobu.

4. 2. Další skutky vévody Godefroye

Egyptská armáda, o které se proslýchalo, byla zatím v nedohlednu. Proto se Tankred a Eustác III. rozhodli vypravit na sever od Jeruzaléma a obsadit další území. To se jim podařilo, obsadili oblast kolem Genezaretského jezera, a tím zajistili cestu mezi Damaškem a Jeruzalémem. Oslabená posádka v Jeruzalémě byla doplněna o nové muže, kteří připluli do Jaffy v pravý čas. Egyptská armáda vedená al-Afdalem se vylodila u pevnosti Askalon, kde vytvořila tábor, odkud měla znovu dobýt Jeruzalém. Godefroy vyslal zprávu k ostatním vůdcům. Tankred a Eustác se obrátili zpět k Jeruzalému. Raimond z Toulouse a Robert Normanský se k pomoci příliš neměli, ale i oni se nakonec vydali Godefroyovi na pomoc. Ten vyrazil z Jeruzaléma 9. srpna spolu s Robertem Flanderským. Křížácká armáda se sešla u Askalonu 12. srpna v počtu cca 30000 pěších a 2000 rytířů. Pro vítězství byl rozhodující moment překvapení, kdy se podařilo zatlačit početně silnějšího nepřítele do moře. Al-Afdal odplul zpět do Egypta, tak bylo panování křesťanů nad Svatým městem definitivně potvrzeno. Zprávy z Levanty se rychle šířily po Evropě a vyvolávaly mohutnou radost z vítězství nad nepřáteli Krista. Papež Urban II. však zemřel 29. července 1099, o dobytí Jeruzaléma se nedozvěděl.

Po bitvě se znovu rozhořel spor mezi Raimondem a Godefroyem, tentokrát přímo o pevnost. Obránci souhlasili s kapitulací do rukou Raimonda, ne Godefroye. Výsledkem bylo praktické rozpuštění armády před pevností. V obléhání pokračoval pouze Godefroy a Tankred, ale i oni museli nakonec odtáhnout. Odražení Egyptanů znamenalo pro mnohé již definitivní splnění cíle, Raimond se koncem léta vydal na sever a oba Robertové se vrátili do Evropy.

Vládce Jeruzaléma se ovšem nenacházel v dobré pozici, s odchodem jeho druhů byla obrana města nedostatečná. Vévoda musel přistoupit k jednání s okolními muslimskými městy. Ani on, ani jejich správce se do konfliktů nehrnuli. Pragmatický Godefroy přistoupil

⁷⁷ Srov. BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. I. díl: Řády rytířské a křížovníci. Libri, 2009, s. 111.

⁷⁸ Srov. *O řádu: Historie*. Online. In: RYTÍŘSKÝ ŘÁD BOŽÍHO HROBU JERUZALÉMSKÉHO. Rytířský řád Božího hrobu jeruzalémského – Magistrální delegace v českých zemích. 2024. Dostupné z: <https://ocssh.cz/o-radu/>. [cit. 2024-02-21].

k jednání a podařilo se mu zajistit si výhodné podmínky. Okolní města vstoupila do jistého poddanství a odváděly Jeruzalému tribut a byl zajištěn volný obchod, Godefroy jim zase umožnil vyznávat svou víru. Ne všechna města však byla v tomto stavu spokojena, v Arsufu vypuklo povstání. Vévoda se s nepočetným vojskem vydal věc řešit a město oblehl. Známa je událost, kdy dal přednost křížácké věci před životem rytíře Gérarda z Avesnes, který muslimové nabídli výměnou za ukončení obléhání.⁷⁹ Přesto se po 7 týdnech vrátil Godefroy do Jeruzaléma s nepořízenou. Do Jeruzaléma dorazili Bohemund a Balduin, aby splnili své křížácké sliby. Nedlouho po nich dorazil papežský legát Daimbert spolu s Pisánci. Sesadil patriarchu Arnulfa a zaujal jeho místo. Sám si vyhrazoval výsadní postavení nad světskými pány a udělil Jeruzalém Godefroyovi v léno a Bohemundovi Antiochii. Godefroy se musel podvolit, jelikož podpora Pisánců byla nezbytná pro zabezpečení města jak vojensky, tak ekonomicky. Společně se jim podařilo opravit přístav v Jaffě, kam stále častěji připlouvaly lodě z Evropy. Nakonec se jim podařilo podmanit si i vzpurný Arsuf, když odrazili vojenskou pomoc z Egypta.

Godefroy se pak vydal na sever, kde působil Tankred. Ten se dostal do střetu s damašským Dukakem. Tankred požadoval po Damašku placení tributu, Dukakovou odpověď bylo stětí Tankredových posílů. Spolu s Godefroyem plundrovali oblast kolem Damašku, až se nakonec emír podvolil. Godefroy se pak vrátil do Jeruzaléma. V celé oblasti začal postupně zavládat klid. 10. června dorazila do Jaffy benátská velká flotila. Italové připluli jednak kvůli navštívení svatých míst, ale zejména, aby si zajistili výsadní práva při obchodování a námořní plavbě v oblasti. Vévoda Godefroy se vydal do Jaffy, byl však již od počátku června sužován silnými horečkami. Příchod Benátčanů jej potěšil, přivezli s sebou cenné dary a mnoho zboží. Godefroy, zažívajíc agónii neznámé nemoci, však odložil jednání na další den. Bolesti byly ovšem tak silné, že byl odvezen zpět do Jeruzaléma. Zprávu o Godefroyově stavu se dověděl Tankred a rychle přispěchal do Jeruzaléma. Spolu s jistým Wernerem z Grezu a pravděpodobně i s Daimbertem pokračoval v jednání s Benátčany. Nakonec se podařilo zajistit dohodu o obchodu, vzájemné pomoci a území, kterou jeruzalémský vládce potvrdil.

Godefroy z Bouillonu strávil pět týdnů v horečkách a bolestech. Jeho stav se stále zhoršoval. 18. července 1100 se vyzpovídal ze svých hříchů, přijal Tělo Páně a odevzdal svou duši Bohu. Pro Ochránce svatého hrobu truchlil celý Jeruzalém a brzy celý křesťanský svět. Jeho vláda v Jeruzalémě netrvala ani rok. Byl pohřben 23. července 1100 v chrámě Božího hrobu, kde byl pohřben a z mrtvých vstal Ježíš Kristus, tedy v Jeruzalémě, v místech u Golgotské skály.

⁷⁹ Srov. KOVAŘÍK J. Rytířské bitvy a osudy, s. 203. ANDRESSOHN C. J. The ancestry and life of Godefroy of Bouillon, s. 112.

O bratrově smrti byl informován Balduin, který se rychle vydal z Edessy, kterou svěřili svému bratranci Balduinovi z Bourg, do Jeruzaléma. Patriarcha Daimbert vytušil šanci chopit se moci, avšak jeho pozice oproti Balduinovi nebyla dostatečná, nakonec Balduina sám korunoval na jeruzalémského krále, který se nezdřáhal přijmout tento titul.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo srovnat dvě verze jednoho příběhu, tedy životního příběhu Godefroye z Bouillonu na pozadí 1. křížové výpravy. V první, romantizující verzi, je nám představován jako mnich, který by si raději vzal život, než aby připustil, že se jeho rodný bratr dopustí svatokrádeže a uvalí tak na celý rod potupu. Ve druhé, historické verzi, zjišťujeme, že to byl ve skutečnosti sám Godefroy, který zaútočil neúspěšně na Blancherský palác v Konstantinopoli, aby se vyhnul lenní přísaze císaři, jak je uvedeno ve 3. kapitole. Jako červená nit se příběhem Godefroye v románu line jeho vztah s bratrovou sestrou Guntramou, ovšem v historicky odborné literatuře jsem nedohledal žádný náznak, že by vztah mezi Godefroyem a Guntramou byl více než vztah švagra a švagrové. K tomu nám vyvstává otázka jeho údajné čistoty, v tom smyslu, že se nikdy neoženil. Opět dodávám, že se mi nepodařilo najít nějakou historicky podloženou informaci o tom, že by vévoda Godefroy skutečně oficiálně složil slib čistoty. Ohledně jeho vztahu se ženami nás může napadnout celá řada teorií, jednalo by se však o pouhé spekulace, které se nehodí do historické práce. To, co mě na osobě Godefroye z Bouillonu zaujalo jako první, v rámci světových církevních dějin, byla skutečnost, že se odmítl nechat korunovat králem Jeruzaléma z úcty ke Kristu, ovšem, jak uvádím ve 4. kapitole, ani to nebyl projev pokory, ale spíše projev mazanosti.

V celkovém popisu prvního tažení křížáků do Levanty v románu Zofie Kossakové jsem zaznamenal řadu odchylek od historického průběhu událostí. Zejména tedy účast Poláků a jiných evropských národů na výpravě, které nejsou historicky prokazatelné. Ale jak jsem uvedl na začátku této práce, k dílu *Křížáci* je třeba přistupovat jako k historickému románu, nepovažovat jej za zdroj faktů. Spisovatel má při tvorbě svého díla poměrně velký rozsah svobody v tom, co napíše. Obecně však vidím jisté nebezpečí u tohoto žánru, že by se snad mohlo stát, že čtenář, který není zcela orientovaný v historicitě popisované události, může snadno sklouznout do omylu, kdy historický román zamění za literaturu faktu.

Závěrem si dovolím, co možné nejstřízlivější zhodnocení děje románu a role Godefroye z Bouillonu v něm. Dle mého soudu se Godefroy stal tak trochu obětí romantizace křížových výprav, která začala nedlouho po nich. Kdyby byl skutečně takovým zbožným a čestným mužem, jak nám jej popisuje Zofia Kossaková, byl by, podle mého názoru, bez nadsázky uctíván jako světec. Nebylo by to nic neobvyklého, vzhledem k tomu, že katolická církev uctívá světce, kteří pozdvihli meč na obranu kříže či k tomu vybízeli. Uvedme například francouzského krále a křížáka sv. Ludvíka IX., sv. Bernarda z Clairvaux nebo bl. Marka z Avianu. Na druhou stranu je nutné si připustit, že Godefroy byl člověkem své doby, kde smýšlení lidí bylo velmi odlišné od našeho současného. Ano, v křížových výpravách se jak křesťané, tak muslimové dopouštěli činů nám mnohdy těžko pochopitelných. Ovšem když

porovnám vévodu Godefroye s dalšími vůdci 1. křížáky, tak si dovolím tvrdit, že jeho úmysly byly v zásadě čisté a že to byl skutečně zbožný člověk podle dobového smýšlení.

Pro církve a křesťany dnešní doby jsou křížové výpravy jednou z mnoha výzev, jak se vyrovnat s minulostí. Opustit falešné romantické představy, ale také nepodlehout přehnané kritice, která se nezakládá na historických skutečnostech. K tomu bych také rád přispěl svou bakalářskou prací.

Prameny

HELMOLD Z BOSAU a ZDICHYNEC, Jan, MORAVOVÁ, Magdalena (ed.). *Kronika Slovanů*. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-0786-9.

KOSSAKOVÁ, Zofia. *Křižáci. 1, Bůh to chce*. Vyšehrad, 1976. ISBN 33-460-76.

KOSSAKOVÁ, Zofia. *Křižáci 2, Fides graeca*. Vyšehrad, 1976. ISBN 33-460-76.

KOSSAKOVÁ, Zofia. *Křižáci 3, Věž tří sester*. 1976. ISBN 33-460-76.

KOSSAKOVÁ, Zofia. *Křižáci 4, Osvobozený Jeruzalém*. Vyšehrad, 1976. ISBN 33-460-76.

WILLIAM OF MALMESBURY, GILES, John Allen (ed.). *William of Malmesbury's Chronicle of the Kings of England: From the earliest period to the reign of King Stephen*. Online. 1. Charlie Howard. The Internet Archive/American Libraries, 2015. Dostupné z: https://www.gutenberg.org/files/50778/50778-h/50778-h.htm#BOOK_IF. [cit. 2023-09-01].

WILLIAM OF TYRE, EVANS, Austin Patterson (ed.). *A History of deeds done beyond The Sea*. New York: Columbia University Press, 1943.

Literatura

ANDRESSOHN, John Carl. *The ancestry and life of Godefroy of Bouillon*. Books for Libraries Press, 1972. ISBN 0836981146.

BRIDGE, Antony. *Křižové výpravy*. LEDA, 2013. ISBN 978-80-7335-314-8.

BROOKE, Christopher. *Evropa středověku v letech 962-1154*. Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-831-2.

BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. I. díl: Řády rytířské a křižovníci. Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-085-4.

DIECKMANN, Friedrich. *Gottfried III der Bucklige, herzog von Niederlothringen und gemahl Mathildens von Canossa*. Disertační. Erlangen: Erlangensko-norimberská univerzita, 1885.

FRANZEN, August. *Malé dějiny církve*. 3. (doplněné vydání). Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-082-3.

JOHN, Simon. *Godfrey of Bouillon Duke of Lower Lotharingia, Ruler of Latin Jerusalem, c.1060–1100*. 1. Routledge, 2018. ISBN 978-1-4724-5896-4.

KOVAŘÍK, Jiří. *Rytířské bitvy a osudy I. 1066-1214: Meč a kříž*. Akcent, 2016. ISBN 978-80-7497-169-3.

MEYER, Hans Eberhard. *Dějiny křižových výprav*. Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0933-7.

RAJCZEW, Iwan. *Wojownicy polscy w pierwszej wyprawie krzyzowej. Rozważania na podstawie powieści Krzyżowcy Zofii Kossak*. In: *Postscriptum Polonistyczne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013, s. 221-232. ISSN 1898-1593.

Internetové zdroje

O řádu: Historie. Online. In: RYTÍŘSKÝ ŘÁD BOŽÍHO HROBU JERUZALÉMSKÉHO. Rytířský řád Božího hrobu jeruzalémského – Magistrální delegace v českých zemích. 2024. Dostupné z: <https://oessh.cz/o-radu/>. [cit. 2024-02-21].

Abstract

Hlavním cílem této práce je srovnat romantizovaný obraz Godefroye z Bouillonu, jak je popsán v historickém románu Zofie Kossakové *Křižáci* s historickým obrazem tohoto rytíře na základě informací z odborné historické literatury a dobových kronik. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první je představen obsah románu *Křižáci*, druhá se věnuje popisu Godefroye z Bouillonu v tomto románu. Následující dvě kapitoly se zabývají historickým obrazem vévody. Hlavním výsledkem práce je srovnání rozdílů mezi historickým a romantizovaným obrazem Godefroye z Bouillonu.

KLÍČOVÁ SLOVA: Godefroy z Bouillonu, Zofia Kossaková, křižáci, 1. křížová výprava, křesťan, muslim

The main aim of this work is to compare romanticized image of Godefroy of Bouillon, as its described in historical fiction novel *Crusaders* by Zofia Kossak, with historical image of this knight, based on informations collected from specialized historical literature and periodical chronicles. The work is divided into four chapters. In the first chapter the narration of novel *Crusaders* is presented, the second chapter deals with the narration of Godefroy of Bouillon, as it is presented in mentioned novel. Following two chapters deal with historical image of the duke. The main outcome of this work is comparison of historical and romanticized image of Godefroy of Bouillon.

KEY WORDS: Godefroy of Bouillon, Zofia Kossak, crusaders, The First Crusade, Christian, Muslim

Bibliografická citace práce

KUDROŇ, Jiří. *Godefroy z Bouillonu: románová postava a skutečný rytíř*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra teologických věd, 2024.

